



**Renmarkskommittén**

N 2021:02

Utredningssekreterare Nanna Holmgren

nanna.holmgren@regeringskansliet.se

**PM 42 – Internationell utblick (ersätter PM 37 – Komparativ rätt)**

<b>1. Norge</b>	<b>4</b>
1.1 Allmänt om Norge	4
1.1.1 Befolkning, geografi och klimat	4
1.1.2 Det samiska folket i Norge	4
1.1.3 Relation till folkrätten	6
1.2 Kort om det samiska folkets rättigheter i Norge	7
1.3 Finnmarksloven	8
1.4 Allmänhetens tillgång till jakt och fiske i Norge	10
1.4.1 Jakt	10
1.4.2 Fiske	12
1.5 Renskötande samers rätt till jakt och fiske i renskötelsesområdet	13
<b>2. Finland</b>	<b>15</b>
2.1 Allmänt om Finland	15
2.1.1 Befolkning, geografi och klimat	15
2.1.2 Det samiska folket i Finland	15
2.1.3 Relation till folkrätten	19
2.2 Kort om det samiska folkets rättigheter i Finland	19
2.3 Allmänhetens tillgång till jakt och fiske i Finland	21
2.3.1 Jakt	21
2.3.2 Fiske	23
2.4 Särskilda bestämmelser om jakt och fiske för personer bosatta i norra Finland	25
2.5 Renskötande samers rätt till jakt och fiske i Finland	26
<b>3. Kanada</b>	<b>28</b>
3.1 Allmänt om Kanada	28
3.1.1 Befolkning, geografi och klimat	28
3.1.2 Urfolken	28
3.1.3 Statsskick och rättssystem	33
3.1.4 Relation till folkrätten	34

3.2 Kort om urfolkens rättigheter i Kanada.....	35
3.2.1 Aboriginal rights.....	35
3.2.2 Treaty rights.....	40
3.2.3 State duty to consult and accommodate.....	43
3.3 Allmänt om jakt och fiske i Kanada .....	45
3.3.1 Jakt .....	45
3.3.2 Fiske.....	47
3.4 Urfolkens rätt till jakt och fiske i Kanada .....	47

SEKRETARIATSUNDERLAG

## PM 42 – Internationell utblick (ersätter PM 37 – Komparativ rätt)

Denna promemoria innehåller en beskrivning av förhållandena kring jakt och fiske i Norge, Finland och Kanada med särskilt avseende på urfolk där, det vill säga folkgrupper som var bosatta i områden när andra folkgrupper grundade en stat i samma område.

Kommittén hade kunnat göra utblickar även mot andra länder för en jämförelse med Sverige, men en begränsning av arbetet har varit nödvändig av arbetsekonomiska skäl. En beskrivning av förhållandena i Norge och Finland har framstått som särskilt påkallad, eftersom det finns en samisk befolkning i dessa två länder. Kanada är i fråga om såväl befolkning som yta mycket större än Sverige, men det finns flera likheter såvitt gäller de naturliga förutsättningarna för jakt och fiske. Det ska betonas att framställningen är deskriptiv och att några ansatser till en komparativrättslig analys inte görs.

I de fall en korrekt eller godtagbar översättning av ett begrepp saknas används begreppet på dess originalspråk.

SEKRETARIATSUNDERSKRIFTER

## 1. Norge

### 1.1 Allmänt om Norge

#### 1.1.1 Befolkning, geografi och klimat

Norge har cirka 5,4 miljoner invånare på en yta som motsvarar omkring fyra femtedelar av Sverige. Norge delas in i Østlandet, Sørlandet, Vestlandet, Trøndelag och Nordnorge. Omkring 40 procent av landets invånare bor i området kring huvudstaden Oslo och Oslofjorden i sydöst. Även kusterna på Sør- och Vestlandet är relativt tätbefolkade.

Den 265 mil långa norska kusten domineras av ett stort antal djupa fjordar, som omges av berg och fjäll. Landskapet domineras av fjällkedjan Skanderna och av stora högplatåer. Mindre än en fjärdedel av landytan är skogbevuxen, sex procent av marken täcks av sjöar och vattendrag och knappt tre procent är uppodlad, i huvudsak i sydöst och i älvdalarna.<sup>1</sup>

Ungefär en femtedel av Norges mark- och vattenområden är offentligt ägda. Den största delen (57 226 kvadratkilometer) utgörs av statliga skogs- och fjällfastigheter som förvaltas av det statliga företaget Statskog SF. En nästan lika stor andel mark och naturresurser (46 468 kvadratkilometer) ägs och förvaltas av Finnmarkseiendommen (FeFo), ett eget rättssubjekt som beskrivs mer ingående i avsnitt 1.3.<sup>2</sup>

#### 1.1.2 Det samiska folket i Norge

Det samiska folket har status som urfolk i Norge. Det finns ingen officiell siffra i Norge på hur många som är samer, men baserat på geografisk bosättning kan antalet uppskattas till mellan 50 000–65 000 personer.<sup>3</sup>

I dag finns samer, liksom i Sverige, utspridda över hela landet, även om den samiska befolkningen mest koncentrerat finns i den norska delen av det traditionella territorium som på nordsamiska går under benämningen Sápmi.<sup>4</sup> Av de samiska språken talas i Norge huvudsakligen nordsamiska, lulesamiska och sydsamiska. Arbete pågår med att främja pitesamiska,

---

<sup>1</sup> Ui.se/landguiden <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/norge/befolkning-och-sprak/> och <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/norge/geografi-och-klimat/> läst den 8 februari 2023.

<sup>2</sup> Strand, Geir-Harald et al., 2021, *Verdiskaping i utmark: Status og muligheter*, s. 62.

<sup>3</sup> Samer.se <https://samer.se/samernaisiffror/> läst den 27 april 2023.

<sup>4</sup> St.meld.nr. 31 (2018–2019) Samisk språk, kultur og samfunnsliv.

umesamiska och skoltsamiska så att de språkvarianterna kan leva vidare i landet.<sup>5</sup>

Reindriftsloven, som är den lag som reglerar den samiska renskötselrätten i Norge, innehåller regler för samisk renskötsel som gäller för ett område som anses utgöra cirka 40 procent av Norges totala yta. Samisk renskötsel bedrivs inom delar av detta område, främst i fjäll- och utmarksområden i Finnmark, Troms, Nordland och Nord-Trøndelag, samt delar av Sør-Trøndelag, Møre- och Romsdal och Hedmark. Lite mer än 3 000 personer är knutna till den samiska renskötseln, varav 2 200 bara i Finnmark. Antalet renar varierar från år till år, men för närvarande finns det cirka 250 000 i Norge, varav mer än 185 000 i Finnmark.<sup>6</sup>

Renskötseln i Norge är uppdelad i renbetesdistrikt (*reinbeitedistrikt*) och *siidor*. Ett renbetesdistrikt kan utgöra en enda eller omfatta två eller fler *siidor*. Med en *siida* avses en grupp renägare som gemensamt bedriver renskötsel på vissa områden. I lagstiftningen skiljer man mellan sommarsiidor och vintersiidor, där sommarsiidan bedriver renskötsel främst i sommar- och höstbetesområdena, medan en vintersiida bedriver renskötsel främst i vinter- och vårbetesområdena. Inom siidorna finns undergrupper som kallas *siidaandel*. Med en *siidaandel* avses en familjegrupp eller individ som ingår i en *siida* och som bedriver renskötsel under ledning av en person eller av makar eller sambor gemensamt.<sup>7</sup>

Sametinget i Norge etablerades år 1989. Det är, liksom dess svenska motsvarighet, både ett folkvalt organ som representerar landets samer och en förvaltningsmyndighet.<sup>8</sup> Sametinget i Norge har en rådgivande funktion, främst i fråga om kultur, näringsliv och språk. Myndighetsuppgifterna är i princip begränsade till det som rör samernas interna förhållanden. I fylket (länet) Finnmark, där den samiska kulturen är mycket stark, har Sametinget däremot speciella befogenheter, vilka behandlas närmare i avsnitt 1.3.

---

<sup>5</sup> Sametinget.no <https://sametinget.no/sprak/fakta-om-samiske-sprak/> läst den 19 januari 2023.

<sup>6</sup> Regjeringen.no <https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/reindrift/reindrift/id2339774/> och Landbruksdirektoratet.no <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/reindrift/reindrift-i-norge/reindriftnaeringen> läst den 27 februari 2023.

<sup>7</sup> 2 kap. 10 och 6 kap. 51 §§ loven om reindrift (reindriftsloven).

<sup>8</sup> Se Mörkenstam, Ulf et al., 2016, *Nordic Sámediggis and the Limits of Indigenous Self-Determination*, *Journal of Indigenous Peoples Rights*, s. 10-20 för en jämförelse mellan Sametingen i Norge, Finland och Sverige.

År 2017 tillsatte Stortinget (motsvarigheten till riksdagen) en sannings- och försoningskommission som fick i uppdrag att göra en historisk kartläggning av norska myndigheters politik och verksamhet gentemot samer och kväner/norskfinner, undersöka konsekvenserna av förnorskningspolitiken och föreslå åtgärder som bidrar till vidare försoning.<sup>9</sup> Kommissionen redovisade sitt arbete den 1 juni 2023.<sup>10</sup>

### 1.1.3 Relation till folkrätten

Den norska samepolitiken och samernas rättsliga ställning i landet har, utöver den interna rättsutvecklingen via domstolar och lagstiftning, sin grund i en rad folkrättsliga konventioner. Norge är bundet av flertalet internationella överenskommelser som landet har erkänt, och i vissa fall också implementerat såsom norsk lag.

År 1990 blev Norge det första landet i världen att ratificera ILO:s konvention nr. 169 (ILO 169) om urfolk och stamfolk i självstyrande länder. Konventionen innehåller bestämmelser som ska säkra urfolkens rättigheter till sina traditionella landområden.

Vidare har Norge genom menneskerettsloven från år 1999 inkorporerat bland annat FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR) och FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) i dessas helhet i norsk lag. Vid en lagkonflikt har FN-konventionerna företräde framför norsk lag. Norge ratificerade dessa konventioner redan på 1970-talet, när man även ratificerade FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (ICERD).

År 2007 röstade Norge, liksom Sverige och Finland, för FN:s generalförsamlings deklARATION om urfolks rättigheter (UNDRIP). I samband med detta valde även Norge att avge en röstförklaring, i vilken man bland annat förmedlade att frågan om mark är avgörande för frågan om kulturell identitet och hänvisade till relevanta delar av ILO 169.<sup>11</sup>

---

<sup>9</sup> Kommisjonen for å granske fornorskingspolitikk og urett overfor samer, kvener og norskfinner. Innst.S.nr. 408 S (2017–2018) beslut 949 och 950.

<sup>10</sup> *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner*, rapport til Stortinget 2022–2023.

<sup>11</sup> Press.UN.org <https://press.un.org/en/2007/ga10612.doc.htm> läst den 14 februari 2023.

## 1.2 Kort om det samiska folkets rättigheter i Norge

En för det samiska folket central rättsregel är artikel 27 FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter som skyddar rätten för en grupp av individer att vidmakthålla sin kultur, sitt språk eller sin religion. Rätten till ett eget kulturliv ska i det här sammanhanget ses i vid bemärkelse – även näringsfång och traditionella ekonomiska aktiviteter är en central del i ett urfolks kultur. Urfolkskulturer är tätt sammanlänkade med användning av mark och naturresurser. Denna rätt till det egna traditionella levnadssättet och användning av traditionella marker stärks av ett förbud mot diskriminering (artikel 26) och rätten till självbestämmande (artikel 1). Bestämmelserna är direkt tillämpliga i Norge till följd av att konventionen inkorporerats i norsk lag.<sup>12</sup> I Fosenmålet från år 2021 kom Norges högsta domstol, Høyesterett, fram till att tillstånden till utbyggnad av två vindkraftsparker stred mot med skyddet för kultur enligt artikel 27.<sup>13</sup>

Vidare ställer den norska grundlagen – grunnloven – upp ett starkt skydd för samiska rättigheter. Av 108 § grunnloven framgår att det åligger statliga myndigheter att verka för att det samiska folket i egenskap av urfolk ska kunna trygga och utveckla sitt språk, sin kultur och sitt samfundsliv ("dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at det samisk folket, som urfolk, kan tryggje og utvikle språket sitt, kultur sin og samfunnslivet sitt").<sup>14</sup> Paragrafen slår fast en rättslig, politisk och moralisk förpliktelse för den norska staten. Den innebär även en rättsligt bindande riktlinje för hur politiken i samiska frågor ska utformas och genomföras i Norge framöver. Dess huvudsakliga syfte är att gottgöra gamla oförrätter och tydliggöra att den gamla assimileringspolitikens övergetts för gott.<sup>15</sup> Bestämmelsen fick sin nuvarande lydelse den 15 maj 2023 då Stortinget beslutade att vidta ändringar i syfte att förtydliga det samiska folkets status som urfolk.<sup>16</sup>

Den norska renskötselrätten och därtill hörande rättigheter regleras genom reindriftsloven. Renskötselrättens yttersta rättsgrund vilar dock, enligt norsk rätt, på *alders tids bruk*.<sup>17</sup> De renskötande samernas rättigheter är civilrättsligt grundade och åtnjuter expropriationsrättsligt skydd. Detta innebär att

---

<sup>12</sup> Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

<sup>13</sup> HR-2021-1975-S.

<sup>14</sup> E kap. 108 § grunnloven.

<sup>15</sup> Buljo, Risten Marie M., 2018, *Samisk tradisjonellkunnskap kan være nøkkelen til en bærekraftig samisk reindriftsnæring*, s. 6.

<sup>16</sup> Innst. 331 S (2022–2023) Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen.

<sup>17</sup> 1 kap. 4 § reindriftsloven.

avstående från rättigheter till förmån för andra intressen ger grund för ersättning enligt allmänna principer för expropriation.<sup>18</sup>

Alders tids bruk är ett äldre fastighetsrättsligt institut som möjliggör upparbetande av äganderätt eller bruksrättigheter, som till exempel rätt till jakt och fiske. Både fysiska och juridiska personer kan vara rättighetsbärare. Till skillnad från det svenska rättsinstitutet urminnes hävd är alders tids bruk varken sparsamt använt eller utmönstrat. Alders tids bruk har inte kodifierats i lag, utan har i stället utvecklats genom domstolarnas praxis.<sup>19</sup>

Villkoren för upparbetandet av rättigheter genom alders tids bruk har utvecklats i praxis. Två centrala domar i sammanhanget är Selbu och Svartskogen från år 2001, som behandlar upparbetandet av en bruksrätt respektive äganderätt. I dessa uttrycker Høyesterett att upparbetande av en rättighet genom alders tids bruk vilar på tre element. Det krävs ett visst bruk, som måste ha varat under lång tid, och ha skett i god tro. Dessa villkor ska enligt Selbudomen anpassas till rennäringens och den samiska markanvändningens särdrag. Även ett kollektivt brukande kan, som framgår av Svartskogendomen, grunda äganderätt baserad på alders tids bruk.<sup>20</sup> En närmare analys av de båda domarna görs av Christina Allard i *Renskötterätt i nordisk belysning*.<sup>21</sup>

Viktiga delar i norsk rätt som rör det samiska folkets rättsliga status regleras även i sameloven. I denna lag finns regler om samiskt språk och konsultation, liksom om den samiska centralmyndigheten Sametinget.

### 1.3 Finnmarksloven

År 2005 infördes i Norge en särskild lag, Finnmarksloven, som syftar till att säkerställa att mark och naturresurser i Finnmark förvaltas på ett balanserat och ekologiskt hållbart sätt till förmån för områdets invånare och särskilt som grund för samisk kultur, rennäring, utmarksanvändning, näringsverksamhet och socialt liv.<sup>22</sup>

---

<sup>18</sup> Ot.prp. nr. 25 (2006–2007) s. 14. Jfr 4 § tredje stycket reindriftsloven och 105 § grunnloven.

<sup>19</sup> Allard, Christina, 2015, *Renskötterätt i nordisk belysning*, s. 95.

<sup>20</sup> Rt. 2001 s. 769 (s. 788 och 789) och Rt. 2001 s. 1229 (s. 1241, 1252 och 1253).

<sup>21</sup> Allard, 2015, s. 143–158.

<sup>22</sup> 1 kap. 1 § loven om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark (Finnmarksloven)



Samiskt inflytande över statens, landstingens och kommuners bedömning av hur förändrad användning av utmark påverkar ovanstående intressen säkerställs genom att Sametinget får utfärda riktlinjer som sedan måste godkännas av berört departement.<sup>23</sup>

Lagen erkänner att samerna, kollektivt och individuellt, har upparbetat markrättigheter i Finnmark genom långvarigt bruk av mark och vatten. Vidare klargörs att lagen inte innebär någon inskränkning av kollektiva eller individuella rättigheter som samer eller andra kan ha upparbetat genom hävd eller alders tids bruk.<sup>24</sup>

Genom lagen bildades FeFo, en fristående juridisk person med ansvar för förvaltningen av mark och naturresurser i Finnmark. Vid ikraftträdandet fördes de mark- och naturresurser som tidigare förvaltats av det statliga bolaget Statsskog SF över till FeFo. Samiskt inflytande över FeFo garanteras genom att Sametinget utser tre av sex styrelseledamöter med suppleanter, varav minst en ledamot och dennes ersättare ska representera rennäringen.<sup>25</sup> Vidare utser Sametinget en av tre styrelseledamöter med suppleant till den kontrollkommitté som utövar tillsyn över styrelsens verksamhet.<sup>26</sup>

Genom lagen inrättades år 2008 även en särskild kommission, Finnmarkskommisjonen, med uppdrag att utreda rättigheter till land och vatten i Finnmark.<sup>27</sup> En särskild domstol, Utmarksdomstolen för Finnmark, inrättades samtidigt för att avgöra tvister om sådana rättigheter som uppstår efter Finnmarkskommisjonen utredningar. Utmarksdomstolens avgöranden överklagas till Høyesterett.<sup>28</sup>

Hittills har Finnmarkskommisjonen lämnat sex rapporter om kartläggningen av rättigheter i utredningsområdena Stjernøya/Seiland, Nesseby, Sørøya, Karasjok och Varangerhalvøya (öst och väst). I rapporten avseende Karasjok från den 11 december 2019, framlagd i två volymer, kom Finnmarkskommisjonens majoritet fram till att kommuninvånarna har en kollektiv äganderätt till marken. Det gäller mark som FeFo tog över från

---

<sup>23</sup> 1 kap. 4 § första stycket Finnmarksloven.

<sup>24</sup> 1 kap. 5 § första och andra stycket Finnmarksloven.

<sup>25</sup> 2 kap. 6 § och 7 § Finnmarksloven och övergångsreglerna i 49 §.

<sup>26</sup> 2 kap. 16 § första stycket Finnmarksloven.

<sup>27</sup> Domstol.no <https://www.domstol.no/no/domstoler/annen/finnmarkskommisjonen/om-finnmarkskommisjonen/> läst den 28 mars 2023.

<sup>28</sup> 1 kap. 5 § tredje stycket och 5 kap. 29, 36 och 42 §§ Finnmarksloven.

Statskog SF vid finnmarkslovens ikraftträdande, med undantag för mark som genom kartläggningen av rättigheter enligt finnmarksloven nu eller senare visas tillhöra någon annan. Äganderätten omfattar alla befogenheter som ingår i äganderätten till mark enligt norsk rätt. Rättighetshavarna har bland annat rätt att nyttja och kontrollera användningen av förnybara naturresurser inom ramen för den allmänna lagstiftning som markägare har att förhålla sig till. Vid expropriation och expropriationsliknande ingrepp i äganderätten har rättighetsinnehavarna rätt till ersättning i enlighet med allmänna principer. Någon kollektiv äganderätt till mark motsvarande den i Karasjok har inte bedömts föreligga på något annat av de områden som undersökts hittills.<sup>29</sup>

Utmarksdomstolen avgjorde nyligen två mål om kollektiv äganderätt till mark i Karasjok i en gemensam dom. Domstolens majoritet kom fram till att äganderätten till det omtvistade området förvärvats genom ålders tids bruk och att den tillkommer alla som är folkbokförda i Karasjok med lika stor andel, inte bara den samiska delen av befolkningen. Domstolens minoritet kom å sin sida fram till att lokalbefolkningen inte förvärvat någon äganderätt till marken, varför talan i båda målen borde avslås. Domen meddelades den 21 april 2023.<sup>30</sup> Enligt ett pressmeddelande från den 8 maj 2023 avser FeFo att överklaga domen till Høyesterett.<sup>31</sup> Finnmarksloven ska tillämpas i enlighet med folkrättsliga regler om urfolk och minoriteter, och gäller med de begränsningar som följer av ILO:s konvention nr 169 om urfolk och stamfolk i självständiga stater (ILO 169).<sup>32</sup>

## 1.4 Allmänhetens tillgång till jakt och fiske i Norge

### 1.4.1 Jakt

Bland det småvilt som jagas i Norge finns ripa, hare, skogshönsfågel och räv.<sup>33</sup> Som högvilt (*storvilt*) jagas bland annat rådjur, hjort (kronvilt och

---

<sup>29</sup> Finnmarkskommisjonens rapport felt 4 Karasjok bind 1 s. 218-219. Jfr Finnmarkskommisjonens rapport felt 1 Stjernøya/Seiland s. 145 och 146, rapport felt 2 Nesseby s. 201-204, rapport felt 3 Sørøya s. 154-156, rapport felt 5 Varangerhalvøya øst s. 203-205, rapport felt 6 Varangerhalvøya Vest s. 214-216. Finnmarkskommisjonen har även lämnat rapporten felt 4 Karasjok, interne rettsforhold i reindriften, bind 1-3 men den berörs inte närmare här.

<sup>30</sup> Umarksdomstolens dom den 21 april 2023 om eiendomsretten til grunn i Karasjok, 21-086077TVI-UTMA, s. 78, 79, 89-93 och 98.

<sup>31</sup> FeFo.no <https://www.fefo.no/presserom/pressemeldinger/karasjok-saken-ankes-til-hoyesterett.8172.aspx> läst den 17 maj 2023.

<sup>32</sup> 1 kap. 3 § Finnmarksloven.

<sup>33</sup> Njff.no <https://www.njff.no/jakt/smaviltjakt> läst den 25 januari 2023.

dovvilt), vildren och älg. Liksom i Sverige förekommer även jakt efter stora rovdjur som varg, björn, järv och lodjur.<sup>34</sup>

Rätten till jakt och annan fångstverksamhet (fortsättningsvis jakt) tillhör som utgångspunkt markägaren.<sup>35</sup> Undantag görs för jakt i fjordar och hav, utanför gränsen mellan land och vatten. Där är jakten fri.<sup>36</sup>

I södra och mellersta Norge finns så kallade statsallmänningar. Där gäller att den som det senaste året varit och fortfarande är stadigvarande bosatt i Norge har rätt att på lika villkor mot lösande av jaktkort jaga småvilt utan hund. Jakt efter vildren tillåts under vissa villkor och särskilda föreskrifter kan utfärdas om jakt efter älg, hjort, dovhjort, rådjur, bäver och rovdjur.<sup>37</sup> Jakten och fisket på statsallmänningarna förvaltas och administreras av kommunerna genom särskilda fjällstyrelser. Fjällstyrelserna har organisatoriskt samlats i paraplyorganisationen Norges Fjellstyresamband och är tillsammans Norges största leverantör av jakt och fiske till allmänheten.<sup>38</sup> För jakt på statsallmänningarna säljer fjällstyrelserna årligen cirka 25 000 småviltskort, 1 200 jaktkort på älg och 5 000–7 000 jaktkort på vildren.<sup>39</sup>

På statlig mark som inte är att betrakta som statsallmänning administreras och förvaltas jakt och fiske som utgångspunkt av det statliga bolaget Statskog SF. Sådan mark finns företrädesvis i norra Norge. I exempelvis Nordland och Troms finns inga statsallmänningar, varför statens fastigheter i dessa områden omfattas av vad som sägs här. Där är småviltsjakt och annan fångstverksamhet mot lösande av jaktkort tillåten för norska medborgare och för den som under det senaste året varit och fortfarande är bosatt i Norge. Upplåtelse av jakt kan också ske för längre perioder.<sup>40</sup>

För FeFo gäller särskilda regler för jakt. Där har var och en som utgångspunkt, mot lösande av jaktkort till en avgift som FeFo bestämmer, rätt till bland annat småviltsjakt. Den som är bosatt i Finnmark har därutöver

---

<sup>34</sup> Miljødirektoratet.no <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/jakt-felling-og-fangst/storviltjakt/> läst den 28 mars 2023.

<sup>35</sup> VII kap. 27 och 28 §§ loven om jakt og fangst av vilt (viltloven).

<sup>36</sup> VII kap. 32 § viltloven.

<sup>37</sup> XI kap. 23 och 26 §§ loven om utnyttning av rett og lunnende m.m. i statsallmenningane (fjellova).

<sup>38</sup> Fjellsturene.no <https://www.fjellsturene.no/om-fjellstyresambandet-1> och <https://www.fjellsturene.no/jakt> läst den 24 januari 2023.

<sup>39</sup> Fjellsturene.no <https://www.fjellsturene.no/jakt> läst den 24 januari 2023.

<sup>40</sup> IV kap. 10 § och VII kap. 31 § viltloven.

bland annat rätt att på motsvarande sätt jaga storvilt. För personer utan sådan anknytning till FeFo krävs särskilt tillstånd. Renskötare har samma rätt som kommuninvånare under den tid som renskötsel bedrivs där.<sup>41</sup>

FeFo får begränsa tillgången till förnybara resurser, som till exempel jakt, om hänsynen till resursen kräver det. Inför ett sådant beslut ska kommuner, myndigheter för vilt och fiske, och organisationer för dem som berörs höras. Vid sådana begränsningar ska skälig hänsyn tas till berörda gruppers användning av resursen. Beslut om begränsningar i bland annat jakt får överklagas till ansvarigt departement.<sup>42</sup> Det finns ingen särskild begränsning i klagorätten, utan den som bedöms ha ett rättsligt intresse i saken har möjlighet att överklaga.<sup>43</sup>

Finnmarkslovens rättighetsreglering baseras i huvudsak på bosättning. Det görs alltså ingen skillnad i rättighetsavseende beroende på om man är same, norrman, kvän eller har någon annan etnisk tillhörighet. Däremot finns vissa särregler för renskötare, vilket utvecklas i avsnitt 1.5. Vissa mekanismer finns också som syftar till att tillräcklig hänsyn ska tas till samiska intressen innan beslut fattas som har betydelse för samisk kultur, renskötsel och därmed sammanhängande frågor. Det gäller till exempel sammansättningen av FeFo:s styrelse.

#### 1.4.2 Fiske

Norge har mycket goda fiskemöjligheter. Fritidsfisket är välorganiserat och tillgången till fiske god. Landet har långvariga traditioner av sportfiske, vilket bedrivs med handredskap. För havsfiske finns bland annat torsk, sej och makrill. Den som fiskar i älvar och sjöar kan hitta goda bestånd av exempelvis lax, öring och röding.

Saltvattensfiske i fjordar och hav för husbehov kräver inget tillstånd för fiske, utan ingår enligt norsk rätt i allemansrätten.<sup>44</sup> Liksom när det gäller jakt tillhör rätten till fiske annars som utgångspunkt markägaren. För att fiska i vatten på privat mark krävs därför oftast tillstånd från markägaren.<sup>45</sup>

---

<sup>41</sup> 3 kap. 22, 23, 25 och 27 §§ Finnmarksloven.

<sup>42</sup> 3 kap. 27 § Finnmarksloven.

<sup>43</sup> 6 kap. 28 § loven om behandlingsmåten i förvaltningsaker (förvaltningsloven).

<sup>44</sup> Miljostatus.miljodirektoratet.no <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/friluftsliv/allemannsretten/> läst den 27 februari 2023.

<sup>45</sup> IV kap.16 och 17 §§ lov om laksefisk og innlandsfisk mv. (lakse- og innlandsfiskloven).

I vatten på de områden som ingår i statsallmanningarna har den som under det senaste året varit och fortfarande är stadigvarande bosatt i Norge rätt att enligt samma villkor utöva handredskapsfiske mot lösande av fiskekort.<sup>46</sup> Barn under 16 år är dock undantagna från kravet på fiskekort. Upplåtelse av fiske kan även ske för längre perioder.<sup>47</sup>

På statlig mark som inte ingår i en statsallmanning är laxfiske och insjöfiske med handredskap som utgångspunkt tillåtet mot lösande av fiskekort för alla som under det senaste året varit och fortfarande är bosatta i Norge. Fiske med fasta redskap får användas endast på särskilt anvisade platser.<sup>48</sup>

Även när det gäller fiske finns särskilda regler för FeFo. Som utgångspunkt har envar, mot lösande av fiskekort till en avgift som FeFo bestämmer, rätt till bland annat visst handredskapsfiske. Kommuninvånare inom FeFo har i kommunens insjöar bland annat rätt att med tillstånd från FeFo fiska med nät. Renskötare har samma rätt som kommuninvånare under den tid som renskötsel bedrivs där.<sup>49</sup> Särskilda fiskerättigheter gäller annars för vattendragen Neiden och Tana.<sup>50</sup> När det gäller begränsningar i fiskerätten gäller samma regler som för begränsningar avseende jakt.

### **1.5 Renskötande samers rätt till jakt och fiske i renskötselområdet**

För rätt att bedriva renskötsel i Norge krävs innehav av ett renmärke. Rätt till renmärke har i huvudsak personer av samisk börd som vid lagens ikraftträdande hade renskötsel som huvudnäring, nu har föräldrar eller mor- eller farföräldrar som har haft renskötsel som huvudsyssla och som ingår i eller ska ingå i en siidaandel. Under vissa förhållanden kan den som är gift eller sambo med en ordförande för en siida ha rätt till renmärke.<sup>51</sup>

Renskötare har enligt reindriftsloven rätt att jaga och fiska i samband med renskötsel på statlig mark, statsallmanning och mark som tillhör FeFo inom renskötselområdet. Dessa rättigheter får, till skillnad från motsvarande rättigheter i Sverige, utövas på samma villkor som för personer som är stadigvarande bosatta där. Det innebär till exempel att jaktkort och fiskekort

---

<sup>46</sup> XII kap. 28 § fjellova.

<sup>47</sup> IV kap. 19 § laks- och inlandsfiskloven och XII kap. 30 § fjellova.

<sup>48</sup> IV kap. 22 § lakse- och inlandsfiskloven.

<sup>49</sup> 3 kap. 22, 23 och 25 och 27 §§ Finnmarksloven.

<sup>50</sup> 4 kap. 28 § och 5 kap. 29 § Finnmarksloven.

<sup>51</sup> 2 kap. 9 § och 5 kap. 32 § reindriftsloven.

kan krävas för utövandet men däremot tas ingen avgift ut för jakten eller fisket.<sup>52</sup>

Renskötselrätt, och därtill hörande rättigheter såsom jakt och fiske, kan även finnas på privat mark om de där har upparbetats genom alders tids bruk. Frostating lagmannsrett har för renägare med eget renmärke i Essands renbetesområde erkänt en rätt till husbehovsfiske i alla vatten och vattendrag i Tydals kommun inom det aktuella renbetesområdets gränser. Dessa renägars fiskerätt, som grundas på alders tids bruk, gäller därmed även i privata vatten.<sup>53</sup> Vidare har Høyesterett genom Brekkendomen tillerkänt samerna i Riast-Hyllingens renskötsel distrikt rätt att i samband med renskötsel jaga och fiska för husbehov på samägd mark (Brekken sameie i Røros).<sup>54</sup>

Till skillnad från den svenska rennäringslagen ställer reindriftsloven varken upp en rättighet eller ett förbud för renskötare att upplåta sin rätt till jakt och fiske. Den gällande rättsuppfattningen i Norge är dock att rättigheterna är knutna till den enskilde renskötarens renskötsel och att rättigheterna därför inte kan överlåtas till andra.

Förutom rätt till jakt och fiske ingår i den norska renskötselrätten även en rad andra bruksrättigheter. De mest centrala är rätten att uppehålla sig i det så kallade renbetesområdet med sina renar, inklusive rätt till bete för renarna, rätt att färdas och flytta, rätt att uppföra anläggningar som är nödvändiga för renskötseln och rätt att ta bränsle och virke. Rätten till bränsle och virke är begränsad till eget bruk i samband med renskötseln.<sup>55</sup>

---

<sup>52</sup> 3 kap. 26 § reindriftsloven.

<sup>53</sup> LF-2008-50209.

<sup>54</sup> Rt-1968-394, s. 404 och 405.

<sup>55</sup> 3 kap. 19–25 §§ reindriftsloven.

## 2. Finland

### 2.1 Allmänt om Finland

#### 2.1.1 Befolkning, geografi och klimat

Finland har strax över 5,5 miljoner invånare på en yta som utgör strax över fyra femtedelar av Sveriges storlek. Invånarna är främst koncentrerade till de södra och sydvästra delarna av landet, där de fem största städerna ligger. I norra Finland bor det endast fem invånare per kvadratkilometer.

Större delen av Finland utgörs av kuperat lågland. Omkring tre fjärdedelar av landytan är täckt av skog, framför allt barrskog, och mindre än en tiondel är åkermark. De nordvästra delarna av Finland är en del av fjällkedjan Skanderna. Finland är i förhållande till sin storlek världens sjörikaste land. Ungefär en tiondel av landytan ligger under vatten.<sup>56</sup>

Nästan en tredjedel av Finlands mark- och vattenområden ägs av staten och förvaltas av Forststyrelsen (motsvarigheten till svenska Skogsstyrelsen). Den största delen av de statligt ägda markerna finns i östra och norra Finland.<sup>57</sup>

#### 2.1.2 Det samiska folket i Finland

Det samiska folket har status som urfolk i Finland. I den finska grundlagen anges att samer, romer och andra grupper har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

Antalet samer i Finland beräknas uppgå till minst 7 000.<sup>58</sup> Hälften av samerna bor inom samernas hembygdsområde, vilket är det uttryck som används i Finland för samernas traditionella territorium.<sup>59</sup> Samernas hembygdsområde omfattar kommunerna Enontekis, Enare och Utsjoki, samt ett område som hör till renbeteslaget Lapin paliskunta i Sodankylä

---

<sup>56</sup> Ui.se/landguiden <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/finland/befolkning-och-sprak/> och <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/finland/geografi-och-klimat/> läst den 8 februari 2023.

<sup>57</sup> Metsa.fi (Forststyrelsen) <https://www.metsa.fi/sv/jord-och-vatten/statens-mark-och-vattenomraden/> läst den 8 februari 2023.

<sup>58</sup> Oikeusministerio.fi (Justitieministeriet) <https://oikeusministerio.fi/sv/sametinget> läst den 9 februari 2023.

<sup>59</sup> Oikeusministerio.fi <https://oikeusministerio.fi/sv/samearenden> läst den 13 december 2022.

kommun.<sup>60</sup> Av de samiska språken talas i Finland nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Samtliga räknas som hotade språk.<sup>61</sup>

Vem som i juridisk mening bör betraktas som same har varit föremål för politisk diskussion i Finland. Diskussionen intensifierades i samband med att den finska regeringen i november 2022 överlämnade en proposition till riksdagen med förslag till ändringar i sametingslagen. Beslutet att överlämna propositionen till riksdagen var inte enhälligt.

I propositionen uttalades att den nuvarande definitionen av same kan anses problematisk framför allt till den del det är fråga om efterkommande till personer som antecknats som fjäll-, skogs- eller fiskelappar i jordeböckerna eller uppbörds- och mantalslängderna, eftersom en anteckning i dessa handlingar inte nödvändigtvis i sig bevisar att en person är av samisk släkt. I förslagen ingår därför att definitionen i 3 § sametingslagen ska ersättas med en bestämmelse som gäller antecknande i vallängden. Utöver subjektiv självidentifikation ska bestämmelsen, på samma sätt som gällande lagstiftning, innehålla vissa objektiva kriterier. Dessa objektiva kriterier föreslås innebära att en person själv eller åtminstone någon av hans eller hennes föräldrar, far- eller morföräldrar eller far- och morföräldrarnas föräldrar har lärt sig samiska som första språk eller att åtminstone en av hans eller hennes föräldrar är eller har varit antecknad som röstberättigad vid val till Sametinget som ordnats den 1 januari 2027 eller senare.

Enligt propositionen är den gällande sametingslagen till många delar föråldrad och motsvarar inte Sametingets synsätt. Vidare nämns att lagreformen är särskilt viktig eftersom Finland vid flera tillfällen har konstaterats kränka både FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter respektive FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering i ärenden som gäller kriterierna för Sametingets vallängd. Genom dessa avgöranden har Finland uppmanats till att säkerställa att kriterierna ska definieras och tillämpas på ett sätt som dels respekterar samernas rätt till internt självbestämmande i enlighet med artiklarna 25 och 27 FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, dels samernas rätt att ge sitt fria, informerade förhandssamtycke i frågor som rör medlemskap och politiskt deltagande för att fullt ut förverkliga urfolkets rättigheter och då särskilt deras politiska, ekonomiska, sociala och kulturella

---

<sup>60</sup> 4 § sametingslagen (974/1995).

<sup>61</sup> Oikeusministerio.fi <https://oikeusministerio.fi/sv/samearenden> läst den 13 december 2022.



rättigheter som garanteras enligt artikel 5 (c) och (e) FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering.<sup>62</sup> Propositionen om ändring av sametingslagen behandlades av flera utskott i riksdagen, men inte i plenum eftersom grundlagsutskottet på grund av tidsbrist inte gav något betänkande. Frågan kommer sannolikt att behandlas färdigt först efter riksdagsvalet i april år 2023.

Inom det samiska hembygdsområdet ligger skoltområdet, som sträcker sig mellan byarna Sevetjärvi, Näätämö, Nellim och Keväjärvi i den östra delen av Enare kommun.<sup>63</sup> Där bor cirka 500 skolter. Skolterna är en grupp samer som tidigare levde ett nomadiserande liv på Kolahalvön med försörjning genom renskötsel, jakt, fiske och bärplockning. Under andra världskriget förlorade skolterna sina traditionella områden och placerades sedan i Enare kommun.<sup>64</sup>

Med skolt avses enligt skoltlagen en person som själv anser sig vara skolt, förutsatt att han själv eller av hans föräldrar eller far- eller morföräldrar åtminstone en har lärt sig skoltsamiska som första språk, eller att han är efterkommande till en sådan person, eller att han är skolt till börden eller efterkommande till en sådan skolt i överensstämmelse med tidigare lagstiftning.<sup>65</sup>

Renskötsel i Finland får bara bedrivas i renskötselområdet.

Renskötselområdet omfattar ungefär 123 000 kvadratkilometer, eller 36 % av Finlands totala landareal. Nästan hela Lappland samt de nordligaste delar av Norra Österbotten och Kajanaland landskap hör till renskötselområdet.<sup>66</sup>

De nordligaste delarna av renskötselområdet hör till ett område som är särskilt avsett för renskötsel. Den delen av statens mark kan inte användas så att det medför betydande olägenhet för renskötseln, och överlåtelse och utarrendering av mark får endast ske på villkor att köparen eller arrendatorn inte får rätt till ersättning för de skador som renarna orsakar. Samernas

---

<sup>62</sup> RP (274/2022 rd) s. 26 och 47. Se även CCPR/C/124/D/2668/2015 paragraf 8, CCPR/C/124/D/2950/2017 paragraf 11 och CERD/C/106/D/59/2016 paragraf 11.

<sup>63</sup> Se 2 § skoltlagen (253/1995) för en mer detaljerad beskrivning av skoltområdet.

<sup>64</sup> Finna.fi <https://www.finna.fi/Content/kolttasaamelaisten-historiaa?lng=sv> läst den 14 december 2022.

<sup>65</sup> 4 § skoltlagen.

<sup>66</sup> Se 2 § första stycket renskötsellagen (848/1990) för en mer detaljerad beskrivning av renskötselområdet.

hembygdsområde hör helt och hållet till det område som är särskilt avsett för renskötsel.<sup>67</sup>

Renskötseln i Finland är organiserad i renbeteslag. Renbeteslagen bildas av renägare som bor i renskötselområdet och vilkas renar sköts inom respektive renbeteslags område. Det finns ungefär 1 000 familjer och 4 400 människor som bedriver renskötsel. Den största delen av dessa är inte samer. Till de nordligaste renbeteslagen hör däremot ett betydande antal samer. Det finns ungefär 200 000 renar i Finland.

En renägare kan bara vara delägare i ett renbeteslag. Renägarna är inte personligen ansvariga för sitt renbeteslags förpliktelser. Ett renbeteslag kan vara part i mål som gäller renskötsel inom dess verksamhetsområde och i sitt namn förvärva rättigheter samt ingå förbindelser för fullgörande av sina uppgifter enligt renskötsellagen. Gränserna för renbeteslagens verksamhetsområden fastställs av Regionförvaltningsverket i Lappland. Skyddsgärdet mellan renbeteslag anses dock som renbeteslagens gräns. Renbeteslagets hemort är den kommun som dess område eller största delen därav hör till.<sup>68</sup>

Sametinget i Finland grundades år 1996 när den första sametingslagen trädde i kraft. Föregångaren till Sametinget, Delegationen för sameärenden, etablerades redan 1973.<sup>69</sup> Sametinget i Finland är ett lagstadgat offentligrättsligt självstyrelseorgan med egna förvaltningsorgan, egen bokföring och egna revisorer. Sametinget verkar inom justitieministeriets förvaltningsområde men till följd av sin autonoma karaktär är Sametinget inte en statlig myndighet och utgör inte heller en del av statsförvaltningen.<sup>70</sup>

Samerna ska tillförsäkras kulturell autonomi inom det samiska hembygdsområdet i ärenden som angår deras språk och kultur. Sametinget finns till för skötseln av sådana ärenden och dess allmänna behörighet avgränsas därför till ärenden om detta samt ärenden om samernas ställning som urfolk.<sup>71</sup>

---

<sup>67</sup> 2 § andra stycket renskötsellagen.

<sup>68</sup> 6 § renskötsellagen.

<sup>69</sup> Se Mörkenstam et al., 2016, s. 10–20 för en jämförelse mellan Sametingen i Norge, Finland och Sverige.

<sup>70</sup> Oikeusministerio.fi <https://oikeusministerio.fi/sv/sametinget> och Samediggi.fi <https://www.samediggi.fi/task/?lang=en> läst den 6 mars 2023.

<sup>71</sup> 1 och 5 §§ sametingslagen.

År 2021 tillsatte statsrådet (den finska regeringen) i samarbete med Sametinget och Skolternas byastämma *Sannings- och försoningskommissionen för samer*. Uppdraget är att sammanställa och synliggöra samernas erfarenheter av finska statens och olika myndigheters agerande och de effekter som det har och har haft på samerna som urfolk och individer. En annan del av uppdraget är att öka kunskapen om samerna och samekulturen bland majoritetsbefolkningen och på så sätt skapa förutsättningar för en positiv utveckling av relationerna mellan befolkningsgrupperna. Kommissionen ska redovisa sitt arbete senast i november 2023, men har begärt förlängd tid för sitt arbete.<sup>72</sup>

### 2.1.3 Relation till folkrätten

Finland är bundet av flera internationella överenskommelser som landet har erkänt. Liksom Sverige och Norge ratificerade Finland konventionerna om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, medborgerliga och politiska rättigheter samt avskaffande av alla former av rasdiskriminering under 1970-talet. Dessa tre FN-konventioner är centrala människorättsinstrument, ur vilka samiska och andra urfolks rättigheter härleds.

År 2007 röstade Finland, liksom Sverige och Norge, för FN:s generalförsamlings deklARATION om urfolks rättigheter. I samband med detta valde även Finland att avge en röstförklaring, i vilken man bland annat framförde att deklARATIONEN fungerar som ett ramverk för en ny internationell minimistandard för urfolksrättigheter.<sup>73</sup>

Finland har inte ratificerat ILO:s konvention nr. 169 om urfolk och stamfolk i självstyrande länder.<sup>74</sup>

## 2.2 Kort om det samiska folkets rättigheter i Finland

Även för samerna i Finland utgör artikel 27 FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter en central rättsregel eftersom den skyddar rätten för en grupp av individer att vidmakthålla sin kultur, sitt språk eller sin religion. Som redogjorts för i avsnitt 1.2 ska rätten till ett eget kulturliv i det här sammanhanget ses i vid bemärkelse – även näringsfång och traditionella ekonomiska aktiviteter är en central del i ett urfolks kultur.

---

<sup>72</sup> Statsrådets kansli, Beslut om tillsättande av Sannings- och försoningskommissionen för samer, s. 1 och 2.

<sup>73</sup> Press.UN.org <https://press.un.org/en/2007/ga10612.doc.htm> läst den 14 februari 2023.

<sup>74</sup> ILO.org [https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200\\_COUNTRY\\_ID:102625](https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200_COUNTRY_ID:102625) läst den 14 februari 2023.

Urfolkskulturen är tätt sammanlänkad med användning av mark och naturresurser. Denna rätt till det egna traditionella levnadssättet och användning av traditionella marker stärks av ett förbud mot diskriminering (artikel 26) och rätten till självbestämmande (artikel 1). Bestämmelserna är direkt tillämpliga i Finland eftersom konventionen, liksom i Norge, inkommerats i finsk lag.<sup>75</sup> Finlands högsta domstol har år 2022 i två brottmål friat finska samiska fiskare, eftersom krav på fisketillstånd och villkor knutna till det bedömts begränsa deras rättigheter på ett sätt som varit oförenligt med skyddet för samisk kultur enligt 17 § tredje stycket grundlagen och artikel 27 FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter.<sup>76</sup>

Den finska grundlagen anger i 17 § tredje stycket att samerna såsom urfolk har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. I grundlagen 121 § fjärde stycket finns också en särskild bestämmelse om att samerna inom sitt hembygdsområde har språklig och kulturell autonomi enligt vad som bestäms i lag.<sup>77</sup> Innehållet i den kulturella autonomi preciseras i sametingslagen, bland annat genom Sametingets behörighet. Den samiska språklagen ställer upp språkliga rättigheter, som exempelvis rätten att använda samiska i sin kontakt med myndigheter.<sup>78</sup>

För skolterna finns även skolnämnden, som bland annat innehåller viktiga bestämmelser om byastämmor och råd som finns till för skötsel av skolternas ärenden. Vid byastämman behandlas bland annat framställningar och utlåtanden om vittgående eller principiellt viktiga ärenden som rör skolternas näringar eller levnadsförhållanden. Beslutanderätt får utövas av skolter som är myndiga och bor i byn, samt av deras makar. Om ett ärende som behandlas vid byastämman gäller någon annans rätt och fördel, har den personen rätt att i den aktuella delen delta i byastämman och yttra sig där.<sup>79</sup> Beredningen av ärenden för skolternas byastämman och genomförande av byastämmans beslut sköts av Näätamöområdet skoltråd och Nellim-Kevjärviområdets skoltråd. Skoltråden ska bland annat ge utlåtanden om

---

<sup>75</sup> Lag om godkännande av vissa bestämmelser i internationella Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 7/1976).

<sup>76</sup> R2019/424 punkten 51 och R2019/425 punkten 45. Jfr 106 och 107 §§ grundlagen, 10 § andra stycket fiskelagen och 9 § statsrådets förordning om fisket i sidovattendragen till Tana älvs vattendrag 297/2017.

<sup>77</sup> 17 § tredje stycket och 121 § fjärde stycket grundlagen (731/1999).

<sup>78</sup> 5 § sametingslagen och 4 § den samiska språklagen (1086/2003).

<sup>79</sup> 42–44 §§ skolnämnden. Inom Näätamöområdet och inom Nellim-Kevjärviområdet hålls ordinarie byastämman på vardera området en gång per kalenderår. Därutöver kan extra byastämman sammankallas enligt vad den ordinarie byastämman beslutar, vad som enligt skoltrådet eller förtroendemannen anses vara befogat eller om så krävs av minst tio röstberättigade skolter som bor i byn.

ansökningar om tillstånd att hålla ren-, jakt- eller fiskestuga, ansökningar om mark, överlåtelsestillstånd för skolters fastigheter, användning av hävdeområden och andra motsvarande frågor som omedelbart inverkar på skolters levnadsförhållanden.<sup>80</sup> Ordförande för de båda skoltråden är skolternas förtroendeman.<sup>81</sup>

Den finska renskötselrätten regleras genom renskötsellagen. Till skillnad från dess svenska och norska motsvarighet reglerar lagen renskötsel för både samiska och icke-samiska renägare. Under rubriken ”renägare” står det i 4 § att ”renar får ägas endast av sådana medborgare i en stat inom europeiska ekonomiska samarbetsområdet som har varaktig hemort inom renskötselområdet”. Vidare saknar den finska renskötsellagen hänvisning till både rättigheter och innehavare av dessa. Under rubriken ”rätt att bedriva renskötsel” anges i 3 § att ”renskötsel får, med de inskränkningar som stadgas i denna lag, inom renskötselområdet bedrivas oberoende av ägande- eller besittningsrätten till marken”.

Ovanstående innebär en oklarhet kring samiska renskötarens rättigheter. På grund av den historiska närheten mellan Sverige och Finland torde det dock föreligga likheter länderna emellan i fråga om renskötselrätten. I förarbetena till renskötsellagens föregångare uppmärksammas också den gamla samiska renskötseln som en rätt som uppstått via bruk under lång tid, närmast urminnes hävd. Renskötselrätten i Finland torde därmed vara civilrättsligt grundad och skyddad mot expropriation, liksom i Sverige och Norge. Även villkoren för upparbetandet av en rättighet baserad på urminnes hävd torde i princip vara desamma i Finland som i Sverige. Frågan om renskötselrättens yttersta rättsgrund har dock inte klargjorts av domstol; det saknas praxis i Finland rörande samisk renskötselrätt.<sup>82</sup>

## 2.3 Allmänhetens tillgång till jakt och fiske i Finland

### 2.3.1 Jakt

De viktigaste viltarterna i Finland är skogshönsfåglar, skogshare, älg och vitsvanshjort samt gräsand och ringduva. Räv, bäver och mård jagas som

---

<sup>80</sup> 45 § skollagen. Om ett ärende som rör skoltarnas näringar eller levnadsförhållanden är brådskande och byastämman inte kan sammankallas i tid ska skoltrådet ge utlåtanden till myndigheter.

<sup>81</sup> 46 § skollagen. Skolterna kan välja en sådan förtroendeman som representant för att bevaka deras intressen och sköta deras gemensamma angelägenheter. Förtroendemannen och hans suppleant ska vara skolter, bo i skolområdet, kunna skoltsamiska och vara lämpade för uppgiften.

<sup>82</sup> Se Allard, 2015, s. 43 och 47–52 där de finska äldre förarbetena (kommittébetänkande 1929:8, 1942:8 och 1976:26) redogörs för närmare.

pälsvilt. Stora rovdjur som jagas med dispens i stamvårdande eller skadeförebyggande syfte är björn, lodjur samt en del varg och järv. Av främmande arter jagas det mink, mårhund och bisamråtta.<sup>83</sup> Jakt efter gråsäl och vikaresäl tillåts utanför Finlands kust.<sup>84</sup>

Rätten till jakt tillkommer i finsk rätt som utgångspunkt markägaren.<sup>85</sup> En markägare kan arrendera ut sin jakträtt helt eller delvis. Det är inte tillåtet att arrendera ut jakträtten i andra hand men den som har jakträtt på viss mark kan ge andra tillstånd att jaga där.<sup>86</sup>

När det gäller statlig mark har var och en som är stadigvarande bosatt i Finland rätt att jaga inte bara inom allmänna vattenområden i havet utan också på statsägda holmar och skär inom ett sådant område, samt i Finlands ekonomiska zon.<sup>87</sup> Därutöver har invånare i vissa kommuner särskild rätt att jaga på statens mark i sin hemkommun, vilket behandlas närmare i avsnitt 2.4.<sup>88</sup>

I nationalparker i södra Finland och naturreservat i hela landet är det i allmänhet förbjudet att jaga. I myrskyddsområdena är det däremot ofta tillåtet att jaga, medan begränsningarna är striktare i gamla skogar och lundskyddsområden. Däremot har Ortsbor generellt rätt att jaga i nationalparkerna i norra Finland.<sup>89</sup>

Över 300 000 jägare i Finland löser årligen jaktkort mot en jaktvårdsavgift. Sex procent av alla finländska medborgare har ett jaktkort, vilket innebär att det i Finland finns flest jaktkortslösare i hela Europa sett till folkmängden.

Det är Forststyrelsen som säljer tillstånd för jakt på statens mark. Det finns tillståndsområden för småviltsjakt och älgjakt. Det går även att söka tillstånd för jakt efter stora rovdjur.

---

<sup>83</sup> Finlands viltcentrals broschyr: *På jakt i Finland* s. 2.

<sup>84</sup> Jfr 1 § Jord- och skogsbruksministeriets förordning om jakt på gråsäl som sker med stöd av regionala kvoter under jaktåret 2019–2022.

<sup>85</sup> 6 § jaktlagen (615/1993).

<sup>86</sup> 11 § jaktlagen.

<sup>87</sup> 7 § jaktlagen.

<sup>88</sup> 8 § jaktlagen.

<sup>89</sup> Eraluvat.fi <https://www.eraluvat.fi/se/jakt/bra-att-veta/jakt-i-naturskyddsomraden.html> läst den 14 december 2022.

Älgjaktlag kan ansöka om områdestillstånd för älgjakt för ett år i taget. Ansökan görs varje år i januari. När ett områdestillstånd har beviljats av Forststyrelsen ska jaktlaget ansöka om jaktlicens också från Finlands viltcentral. För jakt efter varg, lodjur och järv behövs först en dispens som beviljas av Finlands viltcentral. Dispens behövs också om björn jagas utanför renskötselområdena.<sup>90</sup>

Jakt är tillåten endast under de jaktperioder som har fastställts för respektive viltart.<sup>91</sup>

I Finland finns 15 jaktvårdsdistrikt som är underställda Jägarnas centralorganisation. De har liknande arbetsuppgifter som länsstyrelserna i Sverige inom jaktens område.<sup>92</sup>

### 2.3.2 Fiske

Tack vare Finlands rika tillgång på vattendrag har fisket långa traditioner och har alltid haft stor betydelse för landets invånare. Varje år fiskar nästan 1,5 miljon finländare. Största delen av fritidsfiskarna fiskar i insjövattendrag. Omkring en femtedel fiskar i havsområdena. Många olika fångstmetoder används.<sup>93</sup>

Till de vanligaste arterna hör abborre, gädda och gös. I Lappland och i övriga norra Finland fiskas därutöver främst harr, lax, sik, mört och öring.<sup>94</sup>

Rätten att fiska och att bestämma om fisket tillkommer den som äger vattenområdet. En innehavare av fiskerätt kan arrendera ut fiskerätten tills vidare eller för viss tid.<sup>95</sup>

Den största delen av vattnen i Finland är samägda och förvaltas av delägarlag. Samfälliga vatten ägs av dem som enligt fastighetsregisterutdraget

---

<sup>90</sup> Metsa.fi <https://www.metsa.fi/sv/jord-och-vatten/tillstand/jakttillstand/> läst den 15 december 2022.

<sup>91</sup> Riista.fi <https://riista.fi/sv/jakt/jakttider/> läst den 15 december 2022.

<sup>92</sup> Metsa.fi <https://www.metsa.fi/sv/forststyrelsen/so-har-gor-vi/enheter/jakt-och-fisketjanster/> läst den 14 december 2022.

<sup>93</sup> Osternsön.fi [https://www.osternsjon.fi/sv-FI/Fritidsaktiviteter/Fritid\\_pa\\_havet/Fritidsfiske](https://www.osternsjon.fi/sv-FI/Fritidsaktiviteter/Fritid_pa_havet/Fritidsfiske) läst den 15 december 2022. Hemsidan är framtagen genom ett samarbete mellan Ålands landskapsregering, Geologiska forskningscentralen, Havsplanering, Forststyrelsen, Meteorologiska institutet, Naturresursinstitutet, Museiverket, Havscentret vid Finlands miljöcentral och Åbo universitet.

<sup>94</sup> Statdb.luke.fi [https://statdb.luke.fi/PxWeb/pxweb/sv/LUKE/LUKE\\_06%20Kala%20ja%20riista\\_02%20Rakenne%20ja%20uotanto\\_06%20Vapaa-ajankalastus/03\\_Vapaa-ajankalastuksen\\_saalis\\_alue.px/table/tableViewLayout2/?loadedQueryId=d3aec9e1-8101-48fe-98ce-e528eea2caf3&timeType=top&timeValue=1](https://statdb.luke.fi/PxWeb/pxweb/sv/LUKE/LUKE_06%20Kala%20ja%20riista_02%20Rakenne%20ja%20uotanto_06%20Vapaa-ajankalastus/03_Vapaa-ajankalastuksen_saalis_alue.px/table/tableViewLayout2/?loadedQueryId=d3aec9e1-8101-48fe-98ce-e528eea2caf3&timeType=top&timeValue=1) läst den 23 mars 2023.

<sup>95</sup> 5 och 11 §§ lagen (379/2015) om fiske (fiskelagen).

har del i ett namngivet vattenområde. Andelen i vatten överförs ofta i samband med ett fastighetsköp, till exempel vid köp av en sommarstugetomt. Det finns över en miljon vattenägare i Finland.<sup>96</sup>

Var och en har rätt att avgiftsfritt meta, pilka och fiska strömming med särskilt spö (strömmingshäckla) i både statliga och privata vatten. Den som utövar sådant fiske behöver inte heller något tillstånd från vattenägaren.<sup>97</sup> Dessa allmänna fiskerättigheter enligt 7 § fiskelagen kan betecknas som en allemansrätt och gäller endast på det finska fastlandet. På Åland krävs alltid tillstånd från vattenägaren för att fiska.

Allt annat fiske än enligt 7 § fiskelagen kräver tillstånd från vattenägaren. Samtliga fiskeutövare i åldrarna 18–64 år ska även betala fiskevårdsavgift till staten. Är man yngre eller äldre betalar man ingen avgift. Betald fiskevårdsavgift innebär tillstånd att fiska med ett spö i en stor del av landets fiskevatten, såväl statliga som privata. För spöfiske med flera spön, fiske med fångstredskap eller kräftfiske behöver fritidsfiskare dock söka ett områdesspecifikt tillstånd. Det finns fler än 50 sådana spöfiskeområden respektive områden för fiske med övriga redskap.

Det är Forststyrelsen som administrerar både fiskevårdsavgiften och fisketillstånd för statens vattenområden. Fisketillstånd för privata vattenområden köps av ägaren till de privata vattenområdena eller av den som företräder ägarna, till exempel ett delägarlag. Även kommersiella fiskare ansöker om fisketillstånd från Forststyrelsen för att utöva sin näringsverksamhet.<sup>98</sup>

I vissa kommuner har kommuninvånarna särskild rätt att avgiftsfritt få tillstånd av Forststyrelsen att fiska i statens vatten. Tillståndet är personligt och utfärdas för högst tre år i taget. För fiske i vissa älvar och vattendrag där lax och öring stiger krävs dock att en kommuninvånare löser ett särskilt tillstånd av Forststyrelsen.<sup>99</sup> Dessa regler behandlas närmare i nästa avsnitt.

---

<sup>96</sup> Ahven.net <https://ahven.net/sv/delagarlag/ansvarsfullt-agande/> och Centralförbundet för Fiskerihushållnings broschyr *Ansvarsfullt vattenägande* s. 3, läst den 15 december 2022.

<sup>97</sup> 7 § fiskelagen.

<sup>98</sup> Metsa.fi (Forststyrelsen) <https://www.metsa.fi/sv/jord-och-vatten/tillstand/fisketillstand/> läst den 15 december 2022.

<sup>99</sup> 10 § fiskelagen.



## 2.4 Särskilda bestämmelser om jakt och fiske för personer bosatta i norra Finland

Personer som är bosatta i landskapen Lappland, Kajanaland eller i någon av Norra Österbottens kommuner Kuusamo, Pudasjärvi eller Taivalkoski kommuner har rätt att i sina hemkommuner jaga på områden som tillhör staten.<sup>100</sup> Som framgått omfattar samernas hembygdsområde kommunerna Enontekis, Enare och Utsjoki samt ett område som hör till renbeteslaget Lapin paliskunta i Sodankylä kommun. Samtliga av dessa områden är belägna i Lappland. Området där dessa speciella jakt- och fiskemöjligheter gäller utgörs av sammanlagt cirka 8 063 000 hektar statligt ägda mark- och vattenområden som Forststyrelsen förvaltar. Naturresevat där jakt får bedrivas har begränsats till cirka 40 000 hektar i Lappland och 11 000 hektar i Kajanaland och Norra Österbotten.<sup>101</sup>

Personer vars hemkommun är Enontekis, Enare eller Utsjoki (det vill säga större delen av det samiska hembygdsområdet) har rätt att avgiftsfritt få tillstånd av Forststyrelsen att fiska i de vatten i kommunerna som tillhör staten. Tillståndet är personligt och ges för högst tre år i taget. Från det avgiftsfria tillståndet undantas vissa områden där lax och öring stiger. För dessa områden har samma personer i stället rätt att av Forststyrelsen lösa in ett säsongstillstånd som inom vissa villkor berättigar till handredskapsfiske. Även detta tillstånd är personligt. För tillståndet tas det ut en avgift. För personer under 18 år är säsongstillståndet däremot avgiftsfritt. Ett säsongstillstånd gäller för områden som tillhör staten och som ligger i personens hemkommun. De tillståndsvillkor som Forststyrelsen fastställer för säsongstillstånden utgörs av fiskekvoter per fiskare, rapporteringsskyldighet i fråga om fångsten och andra allmänna och tillståndsområdesvisa fiskebegränsningar.<sup>102</sup>

Forststyrelsen ska samordna frågor om vård, användning och skydd av naturresurser i dess besittning inom samernas hembygdsområde så att förutsättningarna för utövande av samekulturen tryggas, och inom renskötselområdet så att de förpliktelser som föreskrivs i renskötsellagen uppfylls.<sup>103</sup>

---

<sup>100</sup> 8 § jaktlagen.

<sup>101</sup> Utinaturen.fi (Forststyrelsen) <https://www.utinaturen.fi/jakt/jaktiskyddsomr%C3%A5den#jaktomraden> läst den 15 december 2022.

<sup>102</sup> 2 kap. 10 § fiskelagen.

<sup>103</sup> 3 kap. 6 § andra stycket lagen (234/2016) om Forststyrelsen.

I samernas hembygdsområde behandlas frågor om jakt och fiske, såsom kvotbeslut, av Sametinget och särskilda delegationer. I en kommun som i sin helhet hör till samernas hembygdsområde tillsätts det en delegation med uppgift att handlägga ärenden som gäller en hållbar användning och skötsel av statens land- och vattenområden och de naturresurser som hör till dem.

Vid ett årligt samarbetsmöte mellan Forststyrelsen, Sametinget, skolternas byastämman och renbeteslagen behandlas frågor om jakt. Forststyrelsens jaktplanerare håller även aktiv kontakt med intressegrupperna i ärenden som gäller jaktplanering och samordning av jakt och renskötsel. Det kan vara frågor om kvoter för jaktlicenser och områden med jaktförbud.

I frågor som gäller användning och skötsel av fiskevatten inom skoltområdet samarbetar Forststyrelsen med skolternas byastämman. Forststyrelsen kan sälja fisketillstånd till icke-ortsbor, men i fråga om antalet och hur tillstånden fördelas beaktar myndigheten fiske som utövas av ortsbefolkningen och av ägare till fastigheter till vilka fiskeförmåner hör enligt särskilda grunder.<sup>104</sup>

## **2.5 Renskötande samers rätt till jakt och fiske i Finland**

Som framgått i avsnitt 2.2 får renskötsel i Finland bedrivas av såväl samer som icke-samer.

Renskötsellagen erkänner ingen särskild rätt till jakt och fiske för renskötare (renägare). Frågan om huruvida renskötselrätten i Finland innefattar en rätt till jakt och fiske, eller upplåtelse av sådana rättigheter, har inte heller prövats av domstol. Det innebär att renskötande samers utövning av jakt och fiske i huvudsak vilar på samma premisser som för den övriga befolkningen, och att det bara är om samerna är mark- eller vattenägare som de kan upplåta jakt- och fiskerättigheter.

För skolter som är bosatta i skoltområdet gäller vissa särskilda rättigheter kopplade till renskötsel, jakt och fiske. Dessa rättigheter har, till skillnad från motsvarande rättigheter i svensk lagstiftning, karaktären av särskilda förmåner. Vem som är skolt och var skoltområdet ligger har behandlats närmare i avsnitt 2.1.2.

---

<sup>104</sup> Metsa.fi <https://www.metsa.fi/sv/jord-och-vatten/planering-av-omradesanvandningen/verksamhet-i-samernas-hembygdsomrade/> läst den 14 december, 2022. Jfr 6 kap. 18 och 10 kap. 39 § lagen om Forststyrelsen och 2 kap. 6 § fiskelagen.

Skolter som är bosatta i skoltområdet får fiska avgiftsfritt i statens vatten där. De får även hålla båthamn och platser för torkning av fiskeredskap utan särskilt tillstånd. Om dessa förmåner nyttjas för renhushållning, det vill säga i samband med renskötsel, gäller ingen begränsning till husbehov. Dessa förmåner kan med Forststyrelsens tillstånd även beviljas sammanslutningar som består av skolter, om särskilda skäl finns.

Vidare får skolter som är bosatta i skoltområdet med skogsförvaltningsmyndigheternas tillstånd hålla ren-, jakt- och fiskestugor, fiskkällare och lagerbyggnader på behövliga platser. Sådant tillstånd får beviljas endast om förläggandet av byggnaden i fråga anses behövt för att skolten och skoltens familj ska få livsmedel som är avsedda att användas i det egna hushållet. Forststyrelsen kan under vissa förutsättningar även bevilja en sammanslutning som bedriver fiskeri en sådan förmån.

Skolter som är bosatta i skoltområdet får vidare beta boskap och för boskapen samla in hö, löv, starr och sjöfräken samt, med skogsförvaltningsmyndighetens tillstånd, även lav. Sådant tillstånd får beviljas endast om insamlandet av lav anses behövt för att skolten och skoltens familj ska få livsmedel som är avsedda att användas i det egna hushållet. Skolter som är bosatta i skoltområdet får också istandsätta åker, äng och betesmark med skogsförvaltningsmyndighetens tillstånd. Forststyrelsen kan under vissa förutsättningar även bevilja ett lokalt renbeteslag en sådan förmån. Om förmånen nyttjas i samband med renskötsel gäller ingen begränsning till husbehov.

Därutöver gäller att skoltsamer som är bosatta inom skoltområdet under vissa förutsättningar får virke, grus och fyllningsjord för ved-, byggnads- och annat husbehov.<sup>105</sup>

---

<sup>105</sup> 9 § första, andra och tredje stycket skollagen.

## 3. Kanada

### 3.1 Allmänt om Kanada

#### 3.1.1 Befolkning, geografi och klimat

Kanada är en federation som består av tio provinser och tre territorier. Landet har drygt 38 miljoner invånare, varav strax över 80 procent bor i städer. Kanadas yta är nästan 20 gånger större än Sveriges.

Hälften av Kanadas yta utgörs av ett sjörikt slätt- och plåtålandskap. Västkusten domineras av två parallella bergskedjor med fjordar och tusentals öar. I landets östra delar reser sig i stället ett högländ med runda, låga berg. En dryg fjärdedel av landets yta är täckt av skog, främst barrskog. 94 procent av skogen ägs av staten eller provinserna. Nordväst om Hudson Bay ligger de arktiska öarna.

Större delen av Kanada har ett kalltempererat klimat med långa och kalla vintrar. De mildaste vintrarna finner man på västkusten, medan östkusten har svala somrar. Längst i norr härskar polarklimat med vintertemperaturer kring 40 minusgrader och sommartemperaturer under 10 plusgrader.<sup>106</sup>

En mycket stor andel av marken i Kanada är statlig (*crown land*). Ungefär hälften av landets yta ägs av provinserna, två tiondelar tillhör den federala regeringen och en tiondel utgör privat mark.<sup>107</sup>

#### 3.1.2 Urfolken

Kanada har erkänt tre urfolk: *First Nations*, *Inuit* och *Métis*. Vid 2021 års folkräkning svarade cirka 1,8 miljoner människor, eller ungefär fem procent av landets totala befolkning, att de identifierar sig som något av dessa urfolk.<sup>108</sup>

Urfolken finns i hela landet. Ontario som är den mest tätbefolkade provinsen har även störst antal urfolksmedlemmar, ungefär 406 590 personer som utgör cirka tre procent av provinsens totala antal invånare. Det

---

<sup>106</sup> Ui.se/landguiden <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/kanada/befolkning-och-sprak/> och <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/kanada/geografi-och-klimat/> läst den 8 februari 2023.

<sup>107</sup> Thecanadianencyclopedia.ca <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/crown-land> läst den 12 december 2022.

<sup>108</sup> Statistics Canada använder självidentifikation som enda kriterium.

kan jämföras med de mycket stora och glest befolkade landområden som utgör Nunavut och Northwest Territories där urfolken utgör cirka 86 procent respektive 50 procent av den totala befolkningen.<sup>109</sup>

Som redogörs för nedan varierar urfolkens historia, språk, kultur och organisation mellan och inom respektive urfolk. Frågan om vem som ska anses tillhöra ett urfolk i Kanada är komplex. Frågor om identitet sammanfaller med det konstitutionella skyddet av urfolkens rättigheter till land och resurser och väcker frågor om kontroll över vilka individer som är medlemmar i en specifik grupp. Det handlar om jakt-, fångst- och fiskerättigheter samt tilldelning av särskilda förmåner och medel för vissa samhällen.<sup>110</sup>

Urfolken i Kanada har utsatts för övergrepp av staten och kyrkan genom bland annat internatskolor. Med anledning av det har Kanada tillsatt två olika sannings- och försoningskommissioner.<sup>111</sup> Den senaste, *Truth and Reconciliation Commission of Canada*, tillsattes av den federala regeringen som ett resultat av en juridisk överenskommelse mellan å ena sidan överlevare och representanter för urfolken och å andra sidan den federala regeringen och kyrkan. Kommissionens uppdrag var bland annat att dokumentera berättelser från överlevande och andra som påverkats personligen av internatskolorna och sprida kunskap till alla kanadensare om internatskolorna och deras konsekvenser.<sup>112</sup> Kommissionen påbörjade sitt arbete år 2007 och slutförde sitt uppdrag år 2015 i och med att dess rapport, uppdelad på sex volymer, gavs ut. En av kommissionens 94 rekommendationer för det fortsatta försoningsarbetet var att Kanada skulle godkänna och implementera FN:s generalförsamlings deklARATION om urfolks rättigheter.<sup>113</sup>

## First Nations

First Nations (tidigare kallade *Indians*) är det största urfolket i Kanada med drygt en miljon människor, av vilka över hälften bor i Kanadas västra

---

<sup>109</sup> Jfr Statistics Canada census 2021 <https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/220921/dq220921a-eng.htm> läst den 30 november 2022.

<sup>110</sup> Allard, Christina, 2017, *Förverkligandet av samiska rättigheter: Internationell jämförande forskning*, s. 417.

<sup>111</sup> Se Allard, 2017, s. 390 där den äldre kommissionen, Royal Commission on Aboriginal Peoples, beskrivs.

<sup>112</sup> Residential Schools Settlement, Official Court Notice, schedule "N", Mandate for the Truth and Reconciliation Commission s. 1-2.

<sup>113</sup> Honouring the Truth, Reconciling the Future (2015), What We Have Learned (2015), The Survivors Speak (2015), Truth and Reconciliation Commission of Canada: Calls to Action (2015), Canada's Residential Schools: The History, Part 1 Origins to 1939 (2015) och Canada's Residential Schools: The History, Part 2, 1939 to 2000 (2015).

delar.<sup>114</sup> Det finns i dag över 630 olika First Nations-samhällen (även kända som reservat) i Kanada som representerar över 50 olika First Nations-grupper och lika många olika språk.<sup>115</sup>

First Nations har organisatoriskt samlats inom *Assembly of First Nations* (AFN). AFN är en nationell organisation som arbetar för att främja urfolkets gemensamma ambitioner över hela landet och som företräder urfolket i frågor om urfolksrättigheter och användning av mark och naturresurser. Varje år står AFN värd för två möten där organisationens mandat och direktiv fastställs genom resolutioner som utformas och antas av ledare eller ombud som valts för att företräda de First Nations som deltar i församlingen. Organisationen vägleds dels av den riktning som ledarna fastställer varje år, dels av en exekutiv kommitté som består av en nationell ledare och en regional ledare från varje provins och territorium.<sup>116</sup>

Under den europeiska kolonisationen av Nordamerika för First Nations på olika sätt mycket illa. De hade till stor del försörjt sig genom jakt och fiske, men deras traditionella livsstil omöjliggjordes när européerna tog stora landområden i anspråk. Många miste livet till följd av sjukdomar som européerna förde med sig, och att de för många First Nations så livsviktiga bufflarna utrotades.

En majoritet av alla som tillhör First Nations har vad som kallas *Indian Status*. Sådan status vilar på registrering enligt *Indian Act*, som sedan år 1876 reglerar urfolkets förhållande till den federala regeringen. I dag har personer med Indian Status, vilka kallas *status Indians*, särskilda rättigheter och förmåner samt tillgång till särskilda federala och provinsiella/territoriella program och tjänster.<sup>117</sup> I detta sammanhang ska de så kallade reservaten nämnas. Reservaten skapades av regeringen i slutet av 1800-talet och har sedan dess präglas av statlig kontroll, assimileringspolitik och dålig levnadsstandard. Trots detta väljer fortfarande 40 procent av alla First

---

<sup>114</sup> 150.statcan.gc.ca <https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/220921/dq220921a-eng.htm> läst den 30 november 2022.

<sup>115</sup> Rcaanc-cirnac.gc.ca <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1100100013791/1535470872302> läst den 30 november 2022.

<sup>116</sup> Afn.ca <https://www.afn.ca/about-afn> och thecanadianencyclopedia.ca <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/assembly-of-first-nations> läst den 15 februari 2023.

<sup>117</sup> Ui.se/landguiden <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/kanada/urbefolkningens-rattigheter/> läst den 2 december 2022.

Nations att bo där, bland annat eftersom man önskar bo på sin traditionella mark och utöva sin kultur (i den mån reservaten medger detta).

### **Inuiter**

Inuiter är ett urfolk som består av cirka 70 000 personer.<sup>118</sup> Majoriteten av dessa lever i runt 50 samhällen i Inuit Nunangat, som betyder ”platsen där inuiterna lever”. Området sträcker sig över Yukon, Northwest Territories, norra Québec, Nunavut och Labrador. Där talas språket inuktut. Varje region har sin egen dialekt. Det finns två skrivna former av inuktut. Den ena använder symboler för att representera ljud och den andra använder det latinska alfabetet.<sup>119</sup>

Inuiterna har organisatoriskt samlats inom *Inuit Tapiriit Kanatami* (ITK). ITK styrs av ledare för inuiternas rättighetsinnehavande markanspråksorganisationer och arbetar med forskning, lobbying, informationsspridning och utbildning i syfte att skydda och utveckla rättigheter och intressen för inuiterna i Kanada. I uppdraget ingår att samordna och kommunicera urfolksmedlemmarnas prioriteringar och perspektiv på frågor som påverkar dem, och att säkerställa att de konsulteras och tillmötesgår i frågor där deras rättigheter kan komma att påverkas av den federala regeringens beslut.<sup>120</sup>

### **Métiser**

Métiser är ett urfolk som uppgår till cirka 624 000 personer.<sup>121</sup> Dessa är ättlingar till de barn som europeiska pälshandlare fick med urfolkskvinnor under 1700-talet. Familjerna kom att bo i egna samhällen och utvecklade en egen kultur och egna språk, framför allt michif som är en blandning mellan franska och olika cree-språk. Än i dag återfinns distinkta métis-samhällen längs de gamla rutterna för pälshandeln från Ontario och västerut, även om de flesta métiser numera lever i mindre tätorter.<sup>122</sup>

---

<sup>118</sup> 150.statcan.gc.ca <https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/220921/dq220921a-eng.htm> läst den 30 november 2022.

<sup>119</sup> Rcaanc-cirnac.gc.ca <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1100100014187/1534785248701#sc1> läst den 30 november 2022.

<sup>120</sup> Itk.ca <https://www.itk.ca/what-we-do> läst den 16 februari 2023.

<sup>121</sup> 150.statcan.gc.ca <https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/220921/dq220921a-eng.htm> läst den 30 november 2022.

<sup>122</sup> Ui.se/landguiden <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/kanada/urbefolkningens-rattigheter/> läst den 2 december 2022.

Att definiera vem som tillhör de olika urfolken har varit en komplex fråga i Kanada, särskilt i relation till métiser och First Nations. Genom blandade äktenskap och en sammanblandning av etnisk identitet under många år saknas tydliga kategorier mellan och inom dessa urfolk. Vissa personer identifierar sig med sitt First Nations-arv, medan andra känner att termen métis bättre fångar deras blandade ursprung.<sup>123</sup> Frågan har, på liknande sätt som i Finland, vållat politisk diskussion i Kanada.

Kanadas högsta domstol, *Supreme Court of Canada*, behandlade frågan om vem som är métis i juridisk mening för första gången år 2003 i domen *Powley*.<sup>124</sup> Målet handlade om métiserna Steve Powley och hans son som åtalades för att ha jagat i strid med provinsiell lagstiftning på grund av att de skjutit en älg utan jaktlicens. Domstolen kom fram till att de båda männen hade rätt att jaga till husbehov som baserades på en *aboriginal right* och att den rättigheten olovligen hade inskränkts av provinsiella jaktlagar.

I domen uttalades att ordet métis i grundlagens mening inte omfattar alla individer av blandad bakgrund; snarare hänvisar det till särskilda folk som, förutom sin blandade härkomst, utvecklat sina egna seder och en distinkt identitet som skiljer sig från deras förfäders – vilka var First Nations, inuiter eller européer. Vidare ställde domstolen upp tre kriterier som definierar vem som är métis i grundlagens mening och vem som därmed har tillgång till de grundlagsskyddade rättigheterna. Kriterierna kan sammanfattas som självidentifikation (*self-identification*), nedärvd anknytning till en historisk grupp av métiser (*ancestral connection*) och acceptans av den moderna gruppen av métiser (*community acceptance*).<sup>125</sup> I doktrin har dessa kriterier bedömts vara särskilt relevanta för plats-specifika rättigheter, som exempelvis jakt och fiske, som utövas i områden där en urfolksgrupps långvariga bruk av mark och vatten kan bevisas.<sup>126</sup>

Den ledande organisationen som samlar urfolket métiserna är *Métis National Council* (MNC). Organisationen samlar vad som benämns som demokratiskt valda urfolksregeringar i Saskatchewan, Alberta, British Columbia och Ontario. MNC stödjer urfolksregeringarnas arbete med att leverera tjänster och program inom exempelvis miljö, hälsa, språk, kultur, utbildning och

---

<sup>123</sup> Allard, 2017. s. 417.

<sup>124</sup> Allard, 2017, s. 400 och 401.

<sup>125</sup> R. v. Powley, [2003] 2 S.C.R. 207, 2003 SCC 43, s. 208 och 209.

<sup>126</sup> Allard, 2017, s. 401.



arbete till sina medlemmar. Vidare representerar MNC urfolket på nationell och internationell nivå och arbetar tillsammans med bland andra den federala och de provinsiella regeringarna för att stödja, utveckla och implementera urfolkets prioriteringar i Kanada.<sup>127</sup>

### 3.1.3 Statsskick och rättssystem

Kanada är, till skillnad från de nordiska länderna, en förbundsstat där makten delas mellan den federala regeringen och de tio provinsregeringarna. Alla frågor som inte uttryckligen definieras som provinsiella i landets grundlag utgör den federala regeringens ansvar. Urfolksfrågor tillhör, enligt konstitutionen, den federala regeringens ansvar.<sup>128</sup>

I den federala regeringsorganisationen finns två särskilda departement med totalt tre ministrar som arbetar med frågor som rör urfolken: *Crown-Indigenous Relations and Northern Affairs* som ansvarar för markfrågor och ska bereda väg för ökat självstyre, och *Indigenous Services* som hanterar frågor kring social välfärd, utbildning, bostäder med mera för så kallade *Status Indians* som behandlas mer nedan.

De tio provinserna i Kanada är Alberta, British Columbia, Manitoba, New Brunswick, Newfoundland och Labrador, Nova Scotia, Ontario, Prince Edward Island, Québec och Saskatchewan. De tre nordliga territorierna – Yukon, Northwest Territories och Nunavut – har inte samma självständiga ställning som provinserna men har egna regeringar med betydande befogenheter.<sup>129</sup> Vid sidan av dessa provinsiella och territoriella regeringar har även ett antal urfolksregeringar återetablerat sig och ett antal urfolksorganisationer skapats.

Urfolken i Northwest Territories har förhandlat om självstyre med den territoriella och federala regeringen sedan 1970-talet. Förhandlingarna har lett fram till begränsat självstyre för en grupp inuiter kallad Inuvialuit, och ett

---

<sup>127</sup> Métisnation.ca <https://www.metisnation.ca/what-we-do> och <https://www.metisnation.ca/about/governance> läst den 16 februari 2023.

<sup>128</sup> Constitution Act, 1867, s. 91 (24). Se även Christina Allard, *Two Sides of the Coin: Rights and Duties - The Interface between Environmental Law and Saami Law Based on a Comparison with Aotearoa/New Zealand and Canada*, 2006, s. 61–63.

<sup>129</sup> Ui.se/landguiden <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/kanada/politiskt-system/> och <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/kanada/urbefolkningens-rattigheter/> och <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/kanada/geografi-och-klimat/> läst den 13 februari 2023.

markanspråksavtal mellan den federala regeringen respektive en First Nation-grupp och en grupp métiser.

Territoriet Nunavut bildades som ett resultat av den till ytan största markuppörelsen i kanadensisk historia. Från att ha ingått i Northwest Territories blev Nunavut år 1999 ett eget territorium. Nunavut utgör en femtedel av Kanadas landmassa och 85 procent av befolkningen där utgörs av inuiter. Att inuiterna utgör en majoritet av den territoriella regeringen säkerställer att politiken reflekterar urfolkets kultur och traditioner. Mer information om Nunavut finns i avsnitt 3.2.2 under rubriken avtal om självstyre.

I Yukon finns 14 erkända First Nations-grupper som var och en förhandlar med den federala och territoriella regeringen om självstyre. I dag finns det inom territoriet ett antal First Nation-regeringar som verkar parallellt med den territoriella regeringen, eller delar på dess ansvar. Det delade ansvaret gäller exempelvis i frågor om markanvändning och förvaltning av naturresurser såsom vilt och fisk. Vidare erbjuder varje urfolksgrupp utbildning, språk, hälsovård och sociala tjänster till sina medlemmar, medan den territoriella regeringen ansvarar för dem som inte tillhör någon av urfolksgrupperna.<sup>130</sup>

#### 3.1.4 Relation till folkrätten

Kanadas urfolkspolitik och urfolkens rättsliga ställning har, i kontrast mot Norge, utvecklats utan något särskilt stort inflytande av folkrätten, men det håller på att förändras.<sup>131</sup>

När det gäller FN-konventioner av särskild betydelse för urfolkens rättigheter ratificerade Kanada FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering och anslöt sig till FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och FN:s konventioner om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter under 1970-talet.<sup>132</sup>

---

<sup>130</sup> Rcaanc-cirnac.gc.ca <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1100100032275/1529354547314#chp3> och thecanadianencyclopedia.ca <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/territorial-government> läst den 16 februari 2023.

<sup>131</sup> Allard, 2017, s. 390.

<sup>132</sup> Ohchr.org [https://tbinternet.ohchr.org/\\_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=129&Lang=EN](https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=129&Lang=EN) läst den 14 februari 2023.

Till skillnad från de nordiska länderna valde Kanada att år 2007 rösta emot FN:s generalförsamlings deklamation om urfolks rättigheter. Även Kanada valde att i samband med detta avge en röstförklaring, genom vilken man uttalade att vissa formuleringar i deklamationen angående mark, territorium och resurser lämnar stort tolkningsutrymme, tar bort behovet av att erkänna en rad markrättigheter och riskerar att riva upp frågor som redan har avgjorts genom avtal. Vidare framförde Kanada genom sin röstförklaring att en fullständig vetorätt över lagstiftningsåtgärder för en viss grupp skulle vara oförenligt med landets parlamentariska system.<sup>133</sup>

Efter att Kanada valde att rösta nej till deklamationen har det dock skett en inrikespolitisk utveckling som gjort att landet justerat sin tidigare position. År 2021 införlivade Kanada FN:s generalförsamlings deklamation om urfolks rättigheter i nationell rätt genom *The United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples Act*. Den federala regeringen och urfolkens gemensamma arbete med att implementera deklamationen pågår fortfarande i enlighet med det ramverk som lagen ställer upp. En första rapport över arbetets framsteg och kvarvarande delar publicerades år 2022.<sup>134</sup>

Kanada har, i likhet med Sverige och Finland, inte ratificerat ILO 169.<sup>135</sup>

## 3.2 Kort om urfolkens rättigheter i Kanada

I Kanada vilar urfolkens rättigheter på två grunder: *aboriginal rights* och *treaty rights*. Det rör sig alltså om rättigheter som baseras antingen på traditionellt brukande och sedvanerätt eller på avtal. Båda kategorierna av rättigheter är sedan år 1982 grundlagsskyddade.<sup>136</sup> Konstitutionen anger dock inte rättigheternas innehåll.

### 3.2.1 Aboriginal rights

Aboriginal rights är grupprättigheter som tillkommer First Nations, inuiter och métiser. Rättigheterna erkänns och bekräftas av section 35(1) Constitution Act 1982, men definieras inte närmare. Rättigheternas innehåll

---

<sup>133</sup> Press.un.org <https://press.un.org/en/2007/ga10612.doc.htm> läst den 14 februari 2023.

<sup>134</sup> Justice.gc.ca <https://www.justice.gc.ca/eng/declaration/what-quoi.html> läst den 15 februari 2023.

<sup>135</sup> Ilo.org [https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200\\_COUNTRY\\_ID:102582](https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200_COUNTRY_ID:102582) läst den 14 februari 2023.

<sup>136</sup> Section 35, Constitution Act 1982. Grundlagsregleringen innebar även att métisernas rätt i egenskap av urfolk erkändes för första gången.

har i stället utvecklats och definierats genom avgöranden i Kanadas högsta domstol.<sup>137</sup>

Rättigheterna kan innefatta äganderätt till mark (så kallad *aboriginal title*, vilket redogörs närmare för nedan under separat rubrik), eller mer begränsade rättigheter till mark och naturresurser såsom jakt och fiske.

Grundlagsskyddet gäller även en rätt för urfolken att bli konsulterade i frågor som är viktiga för dem (se vidare nedan under egen rubrik). Rättigheterna kan även innefatta rätt till självstyre och kulturella och sociala rättigheter.

Gemensamt för rättigheterna är att de har utarbetats genom urfolkens långvariga bruk och innehav av mark. Rätten att inneha och använda mark och naturresurser kan exempelvis inkludera en rätt till jakt och fiske. Rättigheterna varierar dock från grupp till grupp inom respektive urfolk beroende på vilka traditioner, seder och bruk som har utgjort en väsentlig del av respektive urfolksgrupps distinkta kultur.<sup>138</sup>

Grundlagen innebär ett starkt juridiskt skydd för *aboriginal rights*, men rättigheterna är inte absoluta. Kanadas högsta domstol har genom ett antal rättsfall utarbetat olika test för att identifiera *aboriginal rights* och avgöra under vilka omständigheter dessa får inskränkas.<sup>139</sup> Vid identifiering av *aboriginal rights* (se närmare i punktlistan nedanför) måste urfolksgruppen kunna visa på kontinuitet i bruket från tiden före kontakten med européerna och fram till idag. Eventuella avbrott i bruket accepteras.<sup>140</sup>

I domen *Sparrow* från år 1990 ställde Kanadas högsta domstol upp ett antal kriterier för att avgöra vad som innebär en inskränkning av urfolkens grundlagsskyddade rättigheter och under vilka omständigheter en sådan inskränkning är godtagbar. Bakgrunden till målet var att en man vid namn Ronald Edward Sparrow åtalades för brott mot fiskelagen (*Fisheries Act*) för att han fiskat med ett nät som var längre än vad som var tillåtet. Den centrala frågan i målet var om begränsningen av fiskenätets längd var förenlig med hans grundlagsskyddade rättigheter enligt section 35 Constitution Act 1982.

---

<sup>137</sup> Se Allard, 2017, s. 404–411 för en närmare genomgång av rättspraxis gällande innehållet i *aboriginal rights* och *aboriginal title*.

<sup>138</sup> Rcaanc-cirnac.gc.ca <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1100100028574/1529354437231> läst den 6 december 2022.

<sup>139</sup> Se Allard, 2006, s. 211–231 för en mer utförlig genomgång av rättspraxis genom vilka Kanadas högsta domstol arbetat fram testerna.

<sup>140</sup> R. v. Van der Peet, [1996] 2 S.C.R. 509–510.

Domstolen uttalade att det är regeringen som ska säkerställa att lagstiftning är förenlig med grundlagsbestämmelsen och ställde sammanfattningsvis upp följande test. Först måste frågan om lagstiftningen inskränker en rättighet som skyddas av grundlagen besvaras. En åtgärd kan innebära en sådan inskränkning om den är orimlig, medför onödiga svårigheter för urfolksgruppen och förhindrar innehavaren av en rättighet att utöva densamma. Bevisbördan ligger i denna del på den individ eller grupp som ifrågasätter lagstiftningen.

Om lagstiftningen konstateras inskränka en rättighet som skyddas av grundlagen går prövningen vidare till om inskränkningen är godtagbar. En inskränkning kan anses godtagbar om åtgärden tjänar ett giltigt lagstiftningssyfte om åtgärden kan vidtas med hänsyn till kronans heder (*the honour of the Crown*, i bemärkelsen statens anseende) och speciella relation med urfolken om åtgärden utgör en så liten inskränkning som möjligt i förhållande till det önskvärda resultatet, om rättvis kompensation har getts i situationer där det är fråga om expropriation och om urfolksgruppen har konsulterats. Det ska noteras att listan av domstolen inte avsågs vara uttömmande.<sup>141</sup>

Kanadas högsta domstol har sedan, genom bland annat avgörandet *Van der Peet* från år 1996, utarbetat ett antal kriterier för att definiera aboriginal rights. Bakgrunden till målet var att en kvinna vid namn Dorothy Marie Van der Peet åtalades för att hon, i strid med provinsiella lagar, sålt lax som hon fiskat med en licens baserad på en aboriginal right.

Domstolen uttalade att en aktivitet, för att utgöra en aboriginal right, måste utgöra en del av en sedvänja eller tradition som utgör en integrerad del av en distinkt kultur hos den urfolksgrupp som gör anspråk på rättigheten. Kriterierna som testet (*integral to a distinctive culture test*) bygger på kan sammanfattas enligt följande.

- Domstolarna måste ta hänsyn till urfolkens perspektiv.
- Domstolarna måste identifiera vilken sorts rättighet som urfolksgruppen gör anspråk på. Aktiviteten måste bedömas generellt

---

<sup>141</sup> R. v. Sparrow, [1990] 1 S.C.R. 1075, s. 1075, 1076 och 1078–1080.

snarare än på en specifik nivå. Det kan vara fråga om ett modernt sätt att utöva en sedvänja eller tradition.

- För att vara en integrerad del av en distinkt kultur måste sedvänja eller tradition vara av central betydelse för urfolksgruppen i fråga.
- De sedvänjor och traditioner som utgör aboriginal rights är de som motsvarar sedvänjor och traditioner som fanns före den första kontakten med européerna.
- Domstolarna måste tillämpa bevisreglerna mot bakgrund av de inneboende bevissvårigheter som finns vid prövningar av urfolkens anspråk.
- Vid bedömningen av anspråk på aboriginal rights måste domstolarna fokusera specifikt på sedvänjor och traditioner hos den urfolksgrupp som gör gällande rättigheten. Anspråk på aboriginal rights ska inte bedömas på generella grunder.
- För att en sedvänja eller tradition ska utgöra en aboriginal right måste den i sig själv vara betydelsefull (*independently significant*) för den urfolksgrupp som gjort anspråk på rättigheten.
- Det ställs inte krav på att en sedvänja eller tradition ska vara unik för urfolkskulturen i fråga.
- Att en sedvänja eller tradition har influerats av europeisk kultur påverkar inte bedömningen av om aktiviteten utgör en aboriginal right. Däremot kan en sedvänja eller tradition som endast har uppstått på grund av den europeiska influensen inte anses utgöra en aboriginal right.
- Domstolarna måste beakta både urfolkens förhållande till mark och urfolkens distinkta kultur och samhällsorganisation.<sup>142</sup>

I domen *Ponley* från år 2003 (se vidare om bakgrunden till målet i avsnitt 3.1.2 om *métiser*) tillämpade domstolen det test som formulerats i domen

---

<sup>142</sup> R. v. Van der Peet, [1996] 2 S.C.R. 507, s. 507 och 509–511. Se Allard, 2006, s. 211–231 för en mer utförlig genomgång av rättspraxis genom vilka Kanadas högsta domstol arbetat fram testerna.

Van der Peet, men justerade kriterierna något med hänsyn till métisernas särskilda historia. Det innebär att kriteriet som innebär att en aktivitet för att utgöra en aboriginal right ska motsvara sedvänjor och traditioner som fanns före den europeiska kontakten (*pre-contact*) för métis i stället innebär att aktiviteten ska motsvara sedvänjor och traditioner som fanns när européerna uppnådde politisk och juridisk kontroll i ett område, med fokus på perioden efter att en specifik métisgrupp uppstod och innan gruppen började kontrolleras juridiskt av européerna (*pre-control*).<sup>143</sup>

### Särskilt om aboriginal title

*Tsilhqot'in* från år 2014 är den första och hittills enda där landets högsta domstol funnit grund för äganderätt.<sup>144</sup> I domen behandlar Kanadas högsta domstol vilka krav som ställs på urfolkens långvariga bruk och innehav av mark för upparbetande av aboriginal title. Här ställs högre krav på att det långvariga bruket ska vara exklusivt i förhållande till andra.

Bakgrunden till målet var att Tsilhqot'in Nation, en semi-nomadisk urfolksgrupp bestående av sex olika stammar som i århundraden levit i en avlägsen dal i centrala British Columbia, motsatte sig att provinsen utfärdat licens för kommersiellt skogsbruk på deras traditionella område. Urfolksgruppen konstaterades ha aboriginal title till sitt traditionella område, med följderna att timmer på området inte längre tillhör kronan och att skogslagen (*Forest Act*) inte längre är tillämplig där.

I avgörandet uttalar domstolen att det är kronan som ska säkerställa att en föreslagen åtgärd på ett område där aboriginal title har konstaterats är förenlig med det skydd för urfolkens rättigheter som uppställs genom section 35 i Constitution Act 1982 och att lagstiftning som innebär orimliga begränsningar, medför obefogade svårigheter eller förnekar rättighetsinnehavare möjligheten att välja hur man vill utöva sin rättighet innebär en kränkning.

Vidare uttalar domstolen att utfärdandet av timmerlicenser på mark där aboriginal title har konstaterats innebär en överföring av urfolksgruppens äganderätt till en tredje part och att ett sådant intrång i urfolksgruppens äganderätt måste kunna rättfärdigas om det görs utan urfolksgruppens

---

<sup>143</sup> R. v. Powley, [2003] 2 S.C.R. 207, 2003 SCC 43, s. 208.

<sup>144</sup> Frågan om aboriginal title har tidigare prövats i *Calder et al. v. Attorney-General of British Columbia*, [1973] S.C.R. 313 och *Delgamuukw v. British Columbia*, [1997] 3 S.C.R. 1010.

samtycke. Däremot innebär mer allmänna regleringar, såsom skogsvårdslagstiftning som syftar att hantera skadedjur eller förhindra skogsbränder, oftast inget sådant intrång.<sup>145</sup>

### 3.2.2 Treaty rights

Treaty rights är rättigheter som har fastställts genom olika avtal. Även dessa rättigheter erkänns och bekräftas av 35(1) Constitution Act 1982. Rättigheterna definieras inte i konstitutionen, utan i respektive avtal. Avtalen delas upp i historiska och moderna avtal.

Processen för skapandet av avtalen etablerades formellt genom *Royal Proclamation* från år 1763. Samma år hade Frankrike gått med på en uppgörelse som innebar att Storbritannien blev den främsta europeiska makten i Nordamerika. Proklamationen definierade landet väster om de etablerade kolonierna som *Indian Territories*, där First Nations inte "borde antastas eller störas" av bosättare och där det nyinrättade *Indian Department* skulle vara den primära förbindelsen mellan den brittiska kronan och First Nations. Vidare innebar proklamationen, i syfte att förhindra framtida övergrepp, att koloniala guvernörer förbjöds från att anskaffa mark från First Nations och att en uppsättning protokoll och procedurer upprättades för köp av mark tillhörande First Nations. Genom att etablera denna nya, administrativa struktur skulle proklamationen även visa brittisk överhöghet över det nya territoriet.

Avtalen fastställer specifika rättigheter, förmåner och skyldigheter för undertecknande parter. Innehållet varierar således från avtal till avtal. Vidare varierar avtalens innehåll och rättigheter grundade på dessa även beroende på när och under vilka omständigheter som avtalen har förhandlats fram.<sup>146</sup>

#### Historiska avtal

Parter till de historiska avtalen är å ena sidan First Nations, å andra sidan kronan (som är det juridiska begreppet för den brittiska regeringen och därefter de kanadensiska regeringarna på federal, provinsial och territoriell nivå).

---

<sup>145</sup> *Tsilhqot'in Nation v. British Columbia*, 2014 SCC 44, [2014] 2 S.C.R. 256 s. 259, 261-263. Se även *R. v. Sparrow*, [1990] 1 S.C.R. 1075 s. 1079 som belyser villkoren i det test som avgör huruvida en åtgärd utgör en tillåten begränsning av en rättighet som skyddas av section 35, Constitution Act 1982.

<sup>146</sup> *Rcaanc-cirnac.gc.ca* <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1100100028574/1529354437231> läst den 16 februari 2023.



För en First Nation-grupp kan ett historiskt avtal innebära till exempel rätt till särskilt avsatt mark (reservat), en årlig summa pengar från staten, rätt till jakt och fiske på icke-ockuperad statlig mark eller statligt finansierad skola och lärare i reservatet. Det kan även röra sig om engångsförmåner såsom jordbruksutrustning, djur för djurhållning, ammunition och kläder.<sup>147</sup>

I de historiska avtalen anges ofta att First Nations har rätt till fri jakt och fiske för husbehov på sina traditionella territorium. Under lång tid begränsades dessa rättigheter till att endast gälla på mark som avsatts särskilt för en First Nation (det vill säga en grupp av urfolksmedlemmar som tillhör First Nations). Dessa så kallade reservat var för dock små för att ge något tillräckligt underlag för jakt och fiske. Samtidigt bötfälldes urfolksmedlemmar som jagade eller fiskade utan licens utanför sitt reservat. Sedan år 1982, när aboriginal rights och treaty rights blev grundlagsskyddade, är rätten till jakt och fiske inte längre begränsad till reservaten.<sup>148</sup>

Kanada erkänner 70 historiska avtal som har signerats mellan år 1701 och 1923. Under cirka 200 år ingick den brittiska kronan avtal med First Nations för att stödja fredliga ekonomiska och militära förbindelser och definiera urfolkets respektive europeiska nykomlingars rättigheter att använda de nordamerikanska landområden som urfolket traditionellt hade bebott. De historiska avtalen som undertecknades efter år 1763 överförde aboriginal title till stora landområden från urfolket till kronan i utbyte mot reservat och andra förmåner.

De historiska avtalen behandlar endast en del av urfolkens anspråk på markrättigheter i Kanada. Förhandlingar om mark och naturresurser pågår fortfarande i delar av landet.<sup>149</sup>

### **Moderna avtal**

Den federala regeringen och olika urfolksgrupper förhandlar fortfarande om nya avtal i områden där sådana överenskommelser inte har ingåtts; i huvudsak norra British Columbia, norra Québec och de tre territorierna.

---

<sup>147</sup> Rcaanc-cirnac.gc.ca <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1100100028574/1529354437231> läst den 6 december 2022.

<sup>148</sup> 150.statcan.gc.ca <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/41-20-0002/412000022021001-eng.htm> läst den 30 november 2022.

<sup>149</sup> Rcaanc-cirnac.gc.ca <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1100100028574/1529354437231> läst den 6 december 2022.

Kravet på att hantera urfolkens markanspråk blev tydligt efter domstolsutslaget i målet *Calder* från år 1973. Målet handlade om Frank Calder som tillsammans med andra medlemmar av Nishga Nation stämde den provinsiella regeringen i British Columbia i syfte att få till stånd ett erkännande av urfolksgruppens aboriginal title till sitt traditionella område eftersom denna aldrig blivit utsläckt (*lawfully extinguished*) genom lag eller genom att urfolksgruppen frånträtt sin rättighet. I domen uttalade Kanadas högsta domstol att urfolken har rättigheter som existerar oberoende av vad som tilldelats eller tillerkänts dem genom lagstiftning.<sup>150</sup>

Det första moderna avtalet (*James Bay and Northern Québec Agreement*) undertecknades år 1975. Hittills har Kanada ingått 25 moderna avtal med olika urfolksgrupper. En särskild policy (*Comprehensive Land Claims Policy*) har tagits fram för hanteringen av urfolkens markanspråk.

De moderna avtalen kan innebära krav på konsultation och deltagande i beslutsfattande, äganderätt till mark, rätt till jakt och fiske, finansiella uppgörelser, deltagande i frågor om markanvändning och förvaltning av specifika områden, självstyre, resursinkomstfördelning och resursintäktsfördelning och andra åtgärder för att delta i den kanadensiska ekonomin.

Parter till de moderna avtalen är å ena sidan en urfolksgrupp, å andra sidan regeringen på provinsial, territoriell eller federal nivå.<sup>151</sup>

### **Avtal om självstyre**

I samband med moderna avtal kan i många fall även självstyrelseavtal (*Self-Government Agreements*) förhandlas fram. Urfolkens rätt till självstyre kan komma till uttryck på olika sätt och därmed har olika former av självstyre förhandlats fram i Kanada.

Hittills finns det 25 självstyreavtal över hela Kanada som involverar 43 olika grupper av urfolk. Ett exempel är *Nunavut Land Claims Agreement*; ett modernt avtal som inkluderar ett självstyrelseavtal där inuiternas rätt till självstyre kommer till uttryck i form av offentlig förvaltning. Att Nunavut-regeringen representerar alla som bor inom territoriet, oavsett om de tillhör

---

<sup>150</sup> Calder et al. v. Attorney-General of British Columbia, [1973] S.C.R. 313, s. 313-315.

<sup>151</sup> Rcaanc-cirnac.gc.ca <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1100100028574/1529354437231> läst den 16 februari 2023.

urfolket eller inte, gör självstyrelseavtalet unikt. År 2020 pågick fortfarande förhandlingar för att den territoriella regeringen i Nunavut skulle få överta ansvaret för frågor om mark och naturresurser från den federala regeringen.

Det finns också utbildningsavtal, ett i Nova Scotia och ett i Ontario, som innebär en annan form av självstyre. Där har lagstiftningskompetens på ett eller två nyckelområden förhandlats fram med Mi'kmaw Nation respektive Anishinabek Nation. Avtalen involverar totalt 35 olika grupper av urfolk.

Utöver detta pågår det just nu cirka 50 förhandlingar om självstyre över hela Kanada där avtalen befinner sig i olika stadier. Generellt behandlar avtalen om självstyre följande nyckelaspekter: urfolksregeringarnas struktur och relation till andra regeringar, nya finansieringsarrangemang, hur olika former av lagstiftning kommer att fungera i förhållande till andra jurisdiktioner, hur verksamhet och samhällsservice kommer att levereras, olika sätt att främja förbättrat välbefinnande i urfolkssamhället, ofta med fokus på språk, arv och kultur och socioekonomiska initiativ, och förberedelser för när avtalen träder i kraft, såsom samhällsplanering.<sup>152</sup>

### 3.2.3 State duty to consult and accommodate

Kanadas regering (kronan) har en skyldighet att konsultera urfolken i alla frågor som berör deras rättigheter. Konsultationsplikten härrör från 35(1) i Constitution Act 1982 och har bekräftats genom avgöranden i Kanadas högsta domstol.

Rätten till konsultation har utvecklats över tid, framför allt genom rättspraxis.<sup>153</sup> Ett centralt rättsfall är *Haida* från år 2004. Målet handlade om att Haida Nation motsatte sig att den provinsiella regeringen i British Columbia hade utfärdat en licens för skogsbruk på deras traditionella område, som de sedan länge hävdade aboriginal title till. Domstolen uttalade att regeringen, inte bara den federala utan även den provinsiella, har en skyldighet att konsultera urfolken och tillmötesgå deras intressen (*State duty to*

---

<sup>152</sup> Rcaanc-cirnac.gc.ca <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1100100032275/1529354547314#chp3> och Thecanadianencyclopedia.ca <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/territorial-government> läst den 16 februari 2023.

<sup>153</sup> Se Allard, Christina, 2018, *The Rationale for the Duty to Consult Indigenous Peoples: Comparative Reflections from Nordic and Canadian Legal Contexts*. *Arctic Review on Law and Politics*, Vol. 9: pp. 25–43 (s. 37–39), för en mer utförlig analys av regeringens skyldighet att konsultera urfolken och tillmötesgå deras intressen.

*consult and accommodate*) som bygger på principen om kronans heder, vilken måste ges en generös tolkning.

Skyldigheten uppstår när kronan får kunskap om att en potentiell aboriginal right, i det aktuella fallet aboriginal title, existerar och kronan överväger åtgärder som kan ha en negativ effekt på dessa rättigheter. Omfattningen av kronans skyldighet står i proportion till hur starkt urfolksgruppens rättighetsanspråk bedöms vara, och till hur allvarliga negativa effekter som åtgärden bedöms kunna ha på den rättighet som urfolket gör anspråk på.

Kronan är inte skyldig att nå en överenskommelse med urfolken, men processen ska vara meningsfull och konsultationer ska ske i god tro. Förfarandet är även en central del av den försoningsprocess som section 35 Constitution Act 1982 kräver.<sup>154</sup>

Konsultationsplikten är en viktig del av den federala regeringens verksamhet, inklusive för projekt, licensiering, tillstånd, operativa beslut, policyutveckling, förhandlingar med mera. Det är den federala regeringens departement och myndigheter som är ansvariga för att förstå hur och när deras aktiviteter kan ha en negativ inverkan på aboriginal rights och treaty rights. En åtgärd som inskränker dessa grundlagsskyddade rättigheter måste uppnå högt ställda krav för att kunna genomföras utan urfolksgruppens samtycke. Dessa krav framgår av domen Sparrow, som har redogjorts för i avsnitt 3.2.1.

För att skyldigheten till konsultation ska kunna fullgöras tillhandahåller departementet Crown-Indigenous Relations and Northern Affairs Canada riktlinjer, utbildning och andra verktyg. Det finns exempelvis ett informationssystem om aboriginal rights och treaty rights som heter *Aboriginal and Treaty Rights Information Service* och en konsultationsinformationstjänst som heter *Consultation Information System*.

Kanadas regering undertecknar särskilda protokoll med urfolksgrupper i syfte att etablera och effektivisera konsultationsprocessen. Dessa konsultationsprotokoll underlättar deltagande, främjar relationsbyggande och klargör roller och ansvarsfördelning mellan regeringar och urfolken. Det

---

<sup>154</sup> Haida Nation v. British Columbia (Minister of Forests), [2004] 3 S.C.R. 511, 2004 SCC 73, s. 512-514.

finns numera konsultationsprotokoll med ett antal urfolksgrupper över hela Kanada.<sup>155</sup>

Arbetet med konsultation och konsultationsprocesser speglar Kanadas ambition om en förnyad relation med urfolken som baseras på erkännande av rättigheter, respekt, samarbete och partnerskap.<sup>156</sup>

### 3.3 Allmänt om jakt och fiske i Kanada

I Kanada krävs i allmänhet en licens för att jaga och fiska. Hanteringen av jakt- och fiskefrågor varierar dock mellan landets olika delar. Det har av utrymmes- och tidsmässiga skäl inte varit möjligt att undersöka varje provins och territorium var för sig. I stället ges ett antal exempel nedan. Att Ontario är den provins som främst används som exempel beror på att det är en provins som har stora likheter med Sverige i fråga om naturliga förutsättningar samt jakt och fiske i insjöar och vattendrag. Även prärieprovinserna Alberta, Manitoba och Saskatchewan med deras borealskogar har många likheter med Sverige. Det gäller möjligtvis även British Columbia där prärien och borealskogen sträcker sig in i provinsens nordöstra delar.

#### 3.3.1 Jakt

Tillgången på vilt i Kanada är i huvudsak god, men varierar över landet. I Ontario jagas svartbjörn, älg och vitsvanshjort som högvilt (*big game*). I samma provins jagas amerikansk vildkanin, hare, olika ripfåglar, olika ekorrar, raphöna, olika fasanfåglar, tvättbjörn, rödräv och fjällräv, skunk, vessla, punggråtta, amerikansk kråka, murmeldjur, piggsvin, vildkalkon, varg, prärievarg och utvalda flyttfåglar som småvilt (*small game*).

Utöver urfolken fanns det i Kanada år 2019 drygt 1,3 miljoner jägare (*hunters*) och 45 000 personer som sätter fällor (*trappers*), vilket motsvarade cirka 3,5 procent av landets totala befolkning.<sup>157</sup>

Rätten till jakt och annan fångstverksamhet (fortsättningsvis jakt) tillkommer som utgångspunkt markägaren. En skillnad i förhållande till Sverige är att

---

<sup>155</sup> Rcaanc-cirnac.gc.ca <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1331832510888/1609421255810> läst den 17 februari 2023.

<sup>156</sup> Rcaanc-cirnac.gc.ca <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1307644732392/1609248890929> läst den 17 februari 2023.

<sup>157</sup> The Conference Board of Canada: *The Economic Footprint of Angling, Hunting, Trapping and Sport Shooting in Canada 2019*, s. 11.

jakt i Kanada som utgångspunkt bara får ske för eget bruk; en särskild licens krävs för att få sälja kött från vilt.

Personer som är bosatta i en provins har oftast rätt att jaga med licens på statlig mark. I Ontario krävs för jakt efter högvilt och viss typ av småvilt även så kallade jakttaggar (*hunting tags*). Det gäller både för besökande och bofasta jägare. Jakttaggar ingår som en komponent i en jaktlicens och anger under vilka förutsättningar en jägare får fälla ett visst djur. Det som anges på taggen kan exempelvis vara djurart, säsong, individtyp och vapentyp.

För jägare som är bofasta i Ontario gäller från år 2021 att älg-taggar distribueras enligt ett poängbaserat tilldelningssystem, medan besökande jägare köper sina licenser och taggar på en hemsida som administreras av ett av provinsregeringens departement.<sup>158</sup> Tillstånd till jakt efter hjortdjur tilldelas fortfarande enligt ett lottningsystem.

Priserna för licenser skiljer sig markant beroende på om man är bofast i provinsen eller inte. Som exempel kan nämnas att en älglicens kostar 35.29 kanadensiska dollar (ungefär 268 kr) för en bofast jägare år 2022. För besökande jägare är motsvarande kostnad 479,86 kanadensiska dollar (cirka 3 640 kr) samma år. För jakttaggarna råder ingen prisskillnad beroende på jägarens hemvist. Däremot varierar priset beroende på om jakttaggen ger tillstånd att fälla en älgdjur, -ko eller -kalv.<sup>159</sup>

För jägare som besöker Kanada ställs i många fall krav på guide. I Ontario krävs en guide per två besökande jägare som vill jaga hjortdjur eller älg i ett visst område.<sup>160</sup> Även i New Foundland och Labrador och i British Columbia krävs på motsvarande sätt att besökande jägare medtar guide vid jakt efter högvilt. I den sistnämnda provinsen krävs guide för besökare även vid jakt efter småvilt i vissa fall.<sup>161</sup>

Ansvar för viltförvaltning och reglering av jakt vilar som utgångspunkt på de provinsiella och territoriella regeringarna. Däremot tillkommer ansvaret

---

<sup>158</sup> Se [www.huntandfishontario.com](http://www.huntandfishontario.com).

<sup>159</sup> Ontario.ca <https://www.ontario.ca/page/apply-hunt-big-game> och <https://www.ontario.ca/page/points-based-moose-tag-allocation-process> och <https://www.ontario.ca/page/apply-hunt-moose> och <https://www.ontario.ca/page/hunting-licence-non-residents-ontario> läst den 1 december 2022.

<sup>160</sup> Government of Ontario: *Hunting Regulations Summary Fall 2022-Spring 2023* s. 47.

<sup>161</sup> Gov.bc.ca <https://www2.gov.bc.ca/gov/content/sports-culture/recreation/fishing-hunting/hunting/non-resident-hunting> läst den 1 december 2022; gov.nl.ca <https://www.gov.nl.ca/hunting-trapping-guide/2022-23/general-information-for-all-hunters/> läst den 1 december 2022.

för reglering av jakt på visst djurliv såsom flyttfåglar den federala regeringen, som genom departementet *Environment Canada* utfärdar regleringar som är tillämpliga på både nationell och provinsiell nivå.<sup>162</sup>

### 3.3.2 Fiske

I Kanada är såväl sportfisket som det kommersiella fisket stort. Utöver urfolken fanns i Kanada år 2019 drygt tre miljoner sportfiskare (*anglers*), vilket motsvarade cirka åtta procent av landets totala befolkning.<sup>163</sup> I Kanada fiskas bland annat lax, öring, gös, gädda och abborre.<sup>164</sup> Lax och öring odlas även kommersiellt, precis som bland annat ostron och olika musslor.<sup>165</sup>

Liksom när det gäller jakt tillhör rätten till fiske som utgångspunkt markägaren. För att fiska i vatten på privat mark krävs därför oftast tillstånd från markägaren.

Det krävs i allmänhet licens såväl för sportfiske som för kommersiellt fiske. I Ontario görs undantag från kravet på licens för personer bosatta i Kanada som är under 18 år, över 65 år, krigsveteraner eller som tjänstgör i armén. För utländska besökare görs undantag från licenskravet endast för barn under 18 år som fiskar i sällskap av en person med fiskelicens.<sup>166</sup>

Ansvar för fritidsfiskets förvaltning delas mellan de federala, provinsiella och territoriala regeringarna. Generellt gäller att den federala regeringen är ansvarig för alla marina varelser, med undantag för vissa arter i vissa regioners insjöar, och att provinsiella och territoriella regeringar är ansvariga för sötvattensarter, med undantag för lax i British Columbia.<sup>167</sup>

## 3.4 Urfolkens rätt till jakt och fiske i Kanada

Övergripande urfolksfrågor utgör, som nämnts, den federala regeringens ansvar. Samtidigt hanteras jakt- och fiskefrågor även på provinsiell och

---

<sup>162</sup> Canada.ca <https://www.canada.ca/en/services/environment/wildlife-plants-species.html> läst den 14 mars 2023.

<sup>163</sup> The Conference Board of Canada: *The Economic Footprint of Angling, Hunting, Trapping and Sport Shooting in Canada 2019*, s. 11.

<sup>164</sup> Thecanadianencyclopedia.ca <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/sportfishing> läst den 14 mars 2023.

<sup>165</sup> Dfo-mpo.gc.ca <https://www.dfo-mpo.gc.ca/aquaculture/sector-secteur/species-especes/index-eng.htm> läst den 14 mars 2023.

<sup>166</sup> Ontario.ca <https://www.ontario.ca/page/fishing-licence-canadian-residents> och <https://www.ontario.ca/page/fishing-licence-non-residents-canada> läst den 1 december 2022.

<sup>167</sup> Dfo-mpo.gc.ca <https://www.dfo-mpo.gc.ca/fisheries-peches/recreational-recreative/regs-eng.html> läst den 8 december 2022.

territoriell nivå. Innebörden blir att urfolken måste föra en dialog med såväl federala som provinsiella regeringar och att hanteringen av jakt- och fiskefrågor kan variera beroende på var i landet man är bosatt.<sup>168</sup>

Relationen mellan federala och provinsiella lagar är komplex eftersom dessa ibland överlappar varandra. Vid en direkt lagkonflikt har den federala lagstiftningen företräde framför den provinsiella, enligt konstitutionen. Överlappningen är särskilt påtaglig avseende användning av miljö- och naturresurser samt urfolkens rättigheter. Av dessa anledningar är det svårt att få en sammantagen bild som gäller för hela landet.<sup>169</sup>

De kanadensiska urfolkens rätt till jakt och fiske kan, som framgått, utgöra en del i deras aboriginal rights eller treaty rights. Kanadas högsta domstol har sedan 1990-talet uttolkat rättigheternas innebörd genom ett antal avgöranden.<sup>170</sup> I vilken utsträckning domstolen har erkänt jakt- och fiskerättigheter för enskilda grupper inom respektive urfolk varierar eftersom rättsfallen inte per automatik gäller för samtliga.

I British Columbia har Tsilhqot'in Nation aboriginal title till delar av sitt traditionella område. Den dom som erkänner aboriginal title för Tsilhqot'in Nation är den enda i sitt slag och har i doktrin tolkats som att det finns behov av att söka samtycke från urfolksgruppen innan beslut fattas om mark- eller resursutvinning där.<sup>171</sup> En erkänd aboriginal title torde också innebära att urfolksgruppen har rätt att jaga och fiska för både husbehov och avsalu på det aktuella området. Domen har behandlats i avsnitt 3.2.1 under rubriken särskilt om aboriginal title.

Många urfolksgrupper i Ontario har rätt att jaga och fiska utan licens för eget uppehälle eller av sociala eller ceremoniella skäl på statlig mark inom gruppens traditionella territorium eller på områden som täcks av avtal som ger sådana rättigheter. Vid kontroll ska en person som utövar sådan jakt- eller fiskerätt kunna visa legitimation som styrker medlemskap i urfolksgruppen.

---

<sup>168</sup> Dfo-mpo.gc.ca <https://www.dfo-mpo.gc.ca/fisheries-peches/recreational-recreative/regs-eng.html> läst den 8 december 2022.

<sup>169</sup> Allard, 2017, s. 392.

<sup>170</sup> Utöver de rättsfall som redogörs för i denna internationella utblick mot Kanada kan följande rättsfall nämnas som relevanta för frågor relaterade till urfolkens jakt- och fiskerättigheter: Adams, Badger Blais, Cardinal, Côté, Desautel, Lewis, Mikisew Cree och Nikal.

<sup>171</sup> Allard, 2017, s. 414 och 417.



När medlemmar i en urfolksgrupp jagar eller fiskar utanför urfolksgruppens traditionella territorium eller avtalsområde ställer Ontario krav på licens, alternativt skriftligt tillstånd från den urfolksgrupp inom vars traditionella område jakten eller fisket sker.<sup>172</sup> Kravet på skriftligt tillstånd behandlas mer nedan.

Som en jämförelse kan nämnas att British Columbia endast erkänner en rätt att jaga och fiska utan licens för eget uppehålle eller av sociala eller ceremoniella skäl på statlig mark inom en urfolksgrupps traditionella område för personer med Indian Status som är bosatta i provinsen. Det betyder att urfolksmedlemmar utan sådan status, eller som inte är bosatta i British Columbia, behöver licens på samma grunder som majoritetsbefolkningen för att jaga och fiska i provinsen.<sup>173</sup>

Personer som inte tillhör ett urfolk får i Ontario följa med urfolksmedlemmar under deras jakt, men får inte hjälpa dem att utöva sin jakträtt. Det innebär till exempel att en person som inte tillhör ett urfolk inte får bära vapen eller skjuta, söka eller driva fram vilt för en urfolksmedlems räkning. Det är däremot tillåtet för en sådan medföljande person att hjälpa en urfolksmedlem genom att hämta eller transportera vilt som fällt på ett lagligt sätt.<sup>174</sup>

I domen Sparrow, som har beskrivits i avsnitt 3.2.1, uttalade Kanadas högsta domstol att urfolkens rätt att fiska för husbehov måste ges prioritet framför andra gruppers intressen, efter att berättigade bevarandeåtgärder har vidtagits.<sup>175</sup> I doktrin beskrivs rättsläget som att urfolken, bland annat genom just domen Sparrow, har företrädesrätt till jakt och fiske för eget uppehålle eller för sociala och ceremoniella ändamål på statlig mark.<sup>176</sup> Principens genomslag syns även i domen Shipman som har beskrivits tidigare i det här avsnittet.<sup>177</sup>

---

<sup>172</sup> Government of Ontario: Hunting Regulations Summary, Fall 2022-Spring 2023 s. 18.

<sup>173</sup> Aboriginal.legalaid.bc.ca <https://aboriginal.legalaid.bc.ca/courts-criminal-cases/harvesting-rights> läst den 12 december 2022.

<sup>174</sup> Government of Ontario: Hunting Regulations Summary, Fall 2022-Spring 2023, s. 18.

<sup>175</sup> R. v. Sparrow, [1990] 1 S.C.R. 1075 s. 1079.

<sup>176</sup> Allard, 2017, s. 404 och 405. Se även Government of Ontario: Hunting Regulations Summary, Fall 2022-Spring 2023, s. 18. där den provinsiella regeringen anger att det är först när urfolkens behov har tillgodosetts som andra kan få tillgång till jakt.

<sup>177</sup> Jfr R. v. Shipman, 2007 ONCA 338, punkten 1 och 51.

När det gäller fiske i kommersiellt syfte har Kanadas högsta domstol i en rad rättsfall erkänt en sådan rätt för vissa urfolksgrupper och under vissa förutsättningar.

I British Columbia har Heiltsuk Nation sedan avgörandet *Gladstone* från år 1996 en erkänd rätt att sälja en viss sorts fiskrom (rom från sill som lagts på kelp). Målet handlade om Donald och William Gladstone som åtalades för att ha försökt sälja sådan fiskrom utan rätt sorts licens. Domstolen kom fram till att byteshandel med den specifika varan, mot pengar eller andra varor, utgjorde en integrerad del av Heiltsuk Nations distinkta kultur innan deras kontakt med européerna.<sup>178</sup>

Vidare har Mi'kmaq Nation i Nova Scotia sedan avgörandet *Marshall* från år 1999 en erkänd rätt att jaga, fiska och sälja tillräckligt mycket vilt och fisk för att de ska tillförsäkras en skälig levnadsstandard (*moderate livelihood*). Målet handlade om en man vid namn Donald John Marshall Jr. som åtalades för att han fiskat och sålt ål utan licens och utanför säsong, vilket han senare frikändes för eftersom han bedrivit den småskaliga näringsverksamheten i syfte att försörja sig och sin fru.<sup>179</sup> Senare samma år förtydligade domstolen, genom ett beslut som kom att bli känt som *Marshall II*, att den fiskerätt som tillerkänts Mi'kmaq Nation inte var obegränsad. Bakgrunden till beslutet var att West Nova Fishermen's Coalition, som deltagit i förhandlingarna utan att vara part i målet, ansökte om att domstolen skulle pröva målet på nytt. Ansökan var primärt motiverad av domens förmodade effekter för hummerindustrin. Domstolen menade att ansökan byggde på ett missförstånd gällande omfattningen av domstolens dom i det första Marshall-avgörandet och avtog ansökan.<sup>180</sup>

I provinserna Alberta, Manitoba och Saskatchewan inskränks urfolkens avtalsbaserade rättigheter till jakt och fiske i kommersiellt syfte av *Natural Resources Transfer Agreement* från år 1930. Det är egentligen fråga om tre separata avtal mellan den federala regeringen och respektive provins som innebär en överföring av mark och naturresurser i syfte att prärieprovinserna ska ha samma form av kontroll över sitt område som andra provinser.

---

<sup>178</sup> R. v. Gladstone, [1996] 2 S.C.R. 723 s. 724 och 725.

<sup>179</sup> R. v. Marshall, [1999] 3 S.C.R. 456 s. 456, 459 och 460.

<sup>180</sup> R. c. Marshall, [1999] 3 S.C.R. 533 s. 533-535.

Vart och ett av avtalen har tre bestämmelser som träffar reservaten i provinsen. Där framgår bland annat att provinserna ska fortsätta att respektera First Nations rätt att jaga och fiska för husbehov även efter att kontroll över mark och naturresurser har överförts från den federala till provinsiella regeringen.<sup>181</sup> Avtalsbestämmelsen har av domstolarna tolkats som en ensidig inskränkning av urfolkens avtalsbaserade rättigheter till jakt och fiske genom att husbehovsrättigheten utökats geografiskt som kompensation för att den kommersiella aspekten av rättigheten utsläckts. Den ledande domen på området är *Horseman* från år 1990.<sup>182</sup>

Målet handlade om Bert Horseman som i Alberta åtalades för att han olovligen sålt skinnen från en grizzlybjörn som han dödat i självförsvar i samband med älgjakt för husbehov. Han tillhörde en First Nation som var ansluten till ett avtal (Treaty No. 8) och hade vid tillfället ingen särskild licens för att jaga grizzlybjörn i kommersiellt syfte. En knapp domstolsmajoritet uttalade att det avtalet visserligen inkluderade en rätt att jaga i kommersiellt syfte men att rättigheten inskränkts genom paragraf 12 i *Alberta Natural Resources Act* till att endast avse en rätt att jaga för husbehov. Huruvida den federala regeringen hade befogenhet att göra en sådan ensidig ändring av avtalet var inte ifrågasatt och behandlades därför inte närmare.<sup>183</sup>

Urfolken i Kanada har ingen erkänd rätt att upplåta rätt till jakt eller fiske till andra. Den rådande rättsuppfattningen är att aboriginal rights inte kan överlåtas.

I sammanhanget ska dock nämnas att urfolksmedlemmar i Ontario har möjlighet att jaga eller fiska utanför sitt traditionella territorium eller avtalsområde under förutsättning att de har ett skriftligt tillstånd från den urfolksgrupp inom vars traditionella område jakten eller fisket sker. Det framgår av domen *Shipman* från år 2007 från hovrätten i Ontario (*Court of Appeal for Ontario*).

Bakgrunden till målet var ett åtal mot Lonnie Shipman och ett antal andra urfolksmedlemmar för att de hade jagat på mark där deras urfolksgrupp inte hade utövat jakt historiskt. De gjorde gällande en rätt att jaga baserat på en

---

<sup>181</sup> Paragraf 1 och 12 the Alberta Natural Resources Act, paragraf 1 och 12 the Saskatchewan Natural Resources Act och paragraf 1 och 13 the Manitoba Natural Resources Act. I avtalen används begreppet "Indians", vilket enligt R. v. Blais, [2003] 2 S.C.R. 236, 2003 SCC 44, s. 237 inte ska förstås som att det även avser métiser.

<sup>182</sup> Promislow, Janna, 2007, *Review of Constitutional Studies*, s. 127 och 128.

<sup>183</sup> R. v. Horseman, [1990] 1 S.C.R. 901, s. 901 och 902.

inbjudan eller ett tillstånd från en av de urfolksgrupper som var anslutna till det avtal (*Robinson-Superior Treaty*) som gav jakt- och fiskerättigheter på området. Målet kom således att handla om möjligheten för en urfolksgrupp att dela med sig av en avtalsbaserad jakträtt.

Domstolen kom fram till att en urfolksgrupp kan dela med sig av den viltresurs som de enligt ett visst avtal har rätt att jaga. Innan samtycke lämnas måste urfolksgruppen dock väga in skydds- och bevarandenaspekter för viltresursen och, eftersom avtalsbaserade rättigheter är grupprättigheter, andra urfolksmedlemmars intresse av att använda sin jakträtt. Därmed bör det kunna krävas att en urfolksgrupp ger tillståndet innan jakten i fråga genomförs och, för att tillståndet ska kunna kontrolleras, bör det åtminstone även kunna krävas att det framgår vem eller vilka som samtycke har lämnats till.<sup>184</sup>

---

<sup>184</sup> R. v. Shipman, 2007 ONCA 338, punkterna 1, 3, 7, 42, 44, 47, 50 och 51.